

מעולפת ספירים

במשנתו של הבעש"ט הק'

עולמות התורה והתיקון

עשר הספירות, ביסודן הן עשרה כוחות ואנרגיות הנפרדות אחת מרעותה, אולם היות ולמעשה כולן מתהוות מאותו מקור ושורש, אשר הוא האור אין סוף, הרי שכלולות בכל אחת מהן גם שאר הספירות.

כמו כן, קיימים שני מצבים ופוזיציות, אשר בכל אחד מהם קיימת מערכת הספירות, והם שני העולמות הקראים 'עולם התורה' ולעומתו 'עולם התיקון', דהיינו, עולם שבור ועולם מושלם.

'עולם התורה' הוא המצב הראשוני בו נבראו עשר הספירות בתחילה - 'בתחלה עלה במחשבה לבראתו במידת הדין', באופן בו בו הם היו מאירים באור רב כל כך ביחס

לכלים שלהם, עד שלא היו הכלים יכולים להחזיק מעמד - "ראה שאין העולם מתיקיים" - כי בעולם התורה הכול בבחינת 'רצוא' בלא 'שוב', בשונה מעולם התיקון ששם עוביים של הכלים משתלב בהתאמה מליאה לגודלו של האור, ומהווים קיבולת תואמת לכמות האור האלוקי.

כאשר נשברו כלים אלו מחמת ריבוי האור שהאיר בהם, חלו בהם כמה שינויים. ריבוי האור הסתלק והתעלה בחזרה לשורשו בעולם האצילות המכונה גם 'עולם הברודים' כשהמקום החדש בו הוא נמצא נקרא 'עולם התיקון', הכלים נשברו ונפלו לעולמות ב"ע [ב"א, ציידה, עשיה] בבחינת 'מיתה', ועדיין למען יוכלו כלים אלו להתקיים ולהחזיק מעמד נשאר בהם מעט מן האור האלוקי - 'הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין' - אשר הם הרפ"ח ניצוצין.⁵

באמצעות הראשית חכמה יראת ה', **ידוע** מסוד שבירת הכלים שהיו בתחילה בבחינת יראה ואחר כך נחרבו כמו שאמרנו (ב"ר פ"ג ז) שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, והוא סוד המחשבה שעלה לברוא במדת הדין (ב"ר פ"ב טז).

³ כמובא בספ"ק תורה אור (פר ושלח) זל"ק: וזהו ענין רצוא ושוב. והנה בחי' עולם התורה הנ"ל היה בבחי' רצוא לכן נסתלק האורות מן הכלים כמו האה"ר ליפרד מן הפתילה והכלים כו'. אבל התקון הוא בחי' שוב והוא בחי' תומ"צ ובע"כ אתה חי להיות בתוך הגוף להמשיך אה"ס בכלים מכלים שונים.

⁴ וראה מש"כ ע"ז בספ"ק אמרי נחם (שער ב. לקוטי ש"ס ומדשים) אות קלט) בה"ל: 'הקב"ה היה בונה עולמות ומחריבן' (ב"ר ג. ט) והיה שבירת הכלים שמחמת זה יצא האור אל העולמות התחתונים ואילו לא היה כך היו נשארים בחשך ולא היה להם קיום. וכך שבירת הכלים אצל הצדיק, ומחמת זה יוצא אור לשאר בני אדם, וצריך לומר להם תורה שיצא ממנו אור.

⁵ עניינים אלו מבוארים בספ"ק באר מים חיים (פרשת באראשית פרק א) זל"ק: או ירצה לומר בזה אותיות אמ"ת מ"ת, כי ידוע שתכלית בריאת העולם היה בכדי לתקן שבירת הכלים ומיתת מלכין קדמאין הכתובין בקרא בסוד הכתוב (בראשית פ"ג, לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו' עד וימולך וימת. והוא נרמז במאמר חז"ל (בראשית רבה ג. ד) כמה שאמר שהיה הקב"ה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו ואמר דין הניין לו וכי. עד כאן. ונאריך בענין זה קצת להלן. על כן רמז בתחילת הבריאה אמ"ת מ"ת, לומר שהבריאה היתה בשביל החסד של אמת שרצה הקב"ה

¹ 'עולם התורה' הוא המצב הראשוני בו נבראו עשר הספירות בתחילה, והיו מאירים באור רב כ"כ בכלים שלהם, עד שלא היו הכלים יכולים להחזיק מעמד, כי בעולם התורה הכול בבחינת רצוא בלא שוב, ונפלו לעולמות ב"ע כאשר נשארו בהם רמ"ח ניצוצין על מנת להחיותם.

לאחר שנפלו הכלים מחמת ריבוי האור, נוצר בעקבות כך העולם השני הנקרא 'עולם התיקון', והוא מקום האורות שלא נפלו לעולמות ב"ע אלא נשארו בעולם האצילות המכונה גם 'עולם הברודים' שהוא השלישי מבין העולמות: 'עקדים', 'נקודים', ו'רודים'.

² ע"י בספ"ק זרע קודש (פר באראשית) שכתב זל"ק: כי ידוע שהיה השי"ת בונה עולמות ומחריבן כו' (ב"ר ג. ז), וגם אמרו ז"ל (שם יב. טו) שעלה במחשבה להבראות במדת הדין, וראה שאין העולם מתיקיים כו', וראה שכל דבריהם בזה אחד הוא, כי כל העולמות הנ"ל שנקראים בספרים כלים שבורים, היא מחמת שנתרבה מאוד אור הקדושה, שלא בא עדיין השתלשלות גדול כמו אחר כך, ומחמת גודל אור הקדושה לא היה אפשר לסבול גודל היראה והפחד מהדר גאון ה' ית"ש, שהיה היראה גדולה מאוד לאין שיעור וערך, ואי אפשר לנבראים לסבול, וזהו שאמרנו שעלה במחשבה לברוא במדת הדין, ורמז לה כי תרוב גימטריא "גבורה" וגימטריא "יראה" שהעולמות הנ"ל היו בגודל היראה וגבורה, שלא היה אפשר להם לסבול הפחד והיראה ולהיות בגדר מציאות כולל, רק היו נטלים במציאות מודל היראה והפחד, עד שבא כמה השתלשלות שנשתלשלה האור מסיבה לסיבה, עד שהיה אפשר להם להכלים לסבול האור שלא יחיו נטלים מציאות.

וראה עוד מה דאיתא בספ"ק אגרא דכלה (פרשת באראשית) זל"ק: בראשית,

אותם כלים תיתקן ותעמוד על שלימותה.⁸

התבודדות והתכללות

ההבדל המהותי שבין שני מצבים אלו - עולם התווה ועולם התיקון - ניכר במערכת היחסים שבין הספירות שבהם. בעוד שב'עולם התווה' - ששם כל ספירה מאירה בתוקף בבחינת 'אורות מרובים וכלים מועטים' - קיימים עשר ספירות אלו באופן של פירוד ופילוג, כאשר כל ספירה עומדת וקיימת לעצמה ואינה נתנת מקום לרעותה, בבחינת 'אנא אמלוק'⁹, הרי שב'עולם התיקון' - ששם שורה ה'ביטול'

לפי הארז"ל כל תכלית האדם בעולמו היא, לברר את הטוב מתוך הרע שב'רפ"ח ניצוצין' אלו, ואת זה האדם פועל באמצעות ייחודים וקיום המצוות, אשר על ידיהם הוא מעלה מ"ן [מיינוקבין; התעוררות המגבל ללפי המשפיע] הגורמת לייחוד וזיווג המתרחש בעולמות העליונים, וכתוצאה מכך הם משפיעים עליו מוחין, שפע וחיות אלוקית.⁶

לאחר גמר כל הביורים הנדרשים - ישובו אורות-ניצוצות אלו שמקורם ב'עולם התווה' ויעלו ל'עולם התיקון' [עולם האצילות], ואז תבוא הגאולה השלימה וה'תיקון' השלם בבחינת 'בלע המות לנצח'⁷ - שבחינת ה'מיתה' והנפילה של

הקדמה לספר יונת אלם (בהקדמה בענין שהיה) ובפירוש הברכה של אתה גבור דמיתת המלכין היה כמו זריעה שרנקת התבואה ונצמח מחדש, והיה השבירה שורש התיקון כידוע.

והנה כמו כן עיקר בריאת העולם היה בשביל תשובה כמבואר בזה"ק (אחרי ט"ו ע"ב) מפני שנעשה מעבירות זכיות בעושה תשובה מאהבה (ימא פי ע"ב) משום שבכל עבירה יש בו ניצוץ הקדוש המחיה אותו הדבר (זה"ק יתח"ט ט"ו) כי אם לא היה בדבר ניצוץ הקדוש מדבר ד' שבעשרה מאמרות היה אפס ואין, ועיקר החיות הוא הניצוץ הקדוש שבו ואך היה מעורב טוב ורע כדי שיהיה בחירה, ונשאדם עובר עבירה ח"ו יורד הניצוץ קדוש שבתוך העבירה עד למטה, ונעושות תשובה מאהבה מחמת מסירת נפש באהבה לד' אזי נתעלה נפש החוטא לשורשו, וגם הניצוץ הקדוש נתעלה מהפסולת נפרד מהקדושה עדי יבולע המות לנצח.

וכן איתא בספר"ק מאור ושמש (פרשת עקב) בזה"ל: וזה הענין עץ הדעת טוב ורע ושבירת הכלים שהוריד ה' יתברך עולמות הנפילים ונתערב טוב ברע ואור בחושך ונפלו ניצוצות הקדושות כדומם צומח חי מדבר ונתלבשו בחיצוניות בכדי שיקבלו ישראל שכר על הזדככותם ועבודתם באמצעות עסק התורה והמצוות שהם מבררים האוכל מתוך הפסולת ויקר מוולל על ידי הזדככותם ומעלים הניצוצות הקדושות לשורשן ומורידין הקליפות לנוקבא דתהומא רבא ולכשיתבררו העולמות מכל וכל תמלא הארץ דעה את ה' ויבוא הגואל צדק.

⁸ כדאיתא בספר"ק עבודת ישראל (פ"ר שלח) וז"ל: ועתה יגדל נא. איתא בגמרא (שבת פ"ט) מצא משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך, אמר לו כלום יש עבד שנתן שלום לרבו. אמר לו אף על פי כן היה לך לעזרני, מיד אמר ועתה יגדל נא נח אדני וגו'. ומקודם נבאר רמז שמאחר ז"ל שאמר (סנהדרין ע"ג) פזור נאה לרשעים וכנס נאה לצדיקים, והוא על פי מ"ש האר"י ז"ל בעולמות העגולים שאין עגול נוגע בחבירו ושם היה השבירה עד שניתקן בעולם הישר ע"ש.

ופירוש הענין והמשל, שהשכל של העגולים פי' כמי שסובב את עצמו ומתעגל ונפרד מקונו ונתמך לו שברצונו עצמו נהיג את עצמו, וזה שמתבאר לומר אני אמלוק וזה היה השבירה רח"ל, וכן הרשעים כל אחד מתנשא בלבד ואני אמלוק ולכן הם בעלמא פדראו ואינם יכולים להתחבר כמו העיגולים כמו שנראה בחוש כי לא יכלו לשבת יחדיו ולהם נאה הפזור. מה שאין כן הצדיקים, הגם שכל אחד עובד בוראו כצננו אחר, מכל מקום כולם מכוונים לדבר אחד לאביהם שבשמים והם מתקבצים ומתאספים אחד לאחד כאיש אחד בלבד אחד, שכל אחד מקטין את עצמו ומחדד העבודה להשי"ת שנתון בו כח ושכל לעובדו, ולכן לא יתגאה על חבירו והם בעולם הישר ומתיחדים זה עם זה.

לעשות עם המ"ת, פירוש מאנן בבין הוא מיתת המלכים הללו, ובכדי לתקנם ולהעלותם למעלה היתה תכלית כל בריאת שמים וארץ.

וכן אמר הכתוב אחר כך והארץ הייתה תהו ובהו. כי ידוע מה שכתב בליקוטי תורה משם האר"י ז"ל אשר זה קאי על קודם בריאת שמים וארץ שהיתה בחינת שבירת הכלים שהוא תהו ובהו, ורוח אלהים מרחפת רצה לומר מ"ת רפ"ח ניצוצין קדשין אשר נפלו לתוך עמקי הקליפות וצריכין להעלותן ולתקנם. ועל כן בעת הבריאה רצה האל הטוב לעשות עמם חסד של אמת לתקנם ולהחיותם על כן ברא את השמים וארץ העליונים הידועים למביני מדע שהם אבא ואימא כדי שתתעבר זעיר ונוקבא מהם. הכל כידוע.

⁶ וראה מה שכתב בספר"ק מאור עינים (פ"ר שלח) דבירור הטוב מתוך הרע נעשה ע"י ספירת הדעת שבה נמצאת בחירת האדם, וז"ל: אך הענין הוא דנודע מהות הבחירה של טוב ורע הוא מצד שבירת הכלים שהיה הוא יתברך בונה עולמות ומחריבן שהוא סוד שבירת הכלים שהן העולמות הנו' ועל ידי זה נפלו מן המדות העליונות הקדושות שבבירה שנעשה תערוכות טוב ורע ועל ידי זה נעשה בחירה לבחור אחד משני דרכים שירצה בכדי שיהא שכר ופונש כי בלא זה לא היה תענוג לו יתברך מן עבודת התחתונים בני ישראל כי כל עיקר תענוג הבורא יתברך שמו ובריאתו העולמות הוא בשביל ישראל שיתענג על ידי עבודתם שיעבדו אותו אף שהן קרויני חומר בתערוכות טוב ורע אבל אם לא היה הרע לא היה להם שום התעלות על המלאכים וכל צבא מעלה העובדין אותו מאחר שאין בניהם רע כלל.

ונודע כי הסיבה המביאה להבחירה לבחור דרך א' מטוב ורע על ידי הדעת כי אם אין דעת הבדלה מנין כמו שמצינו בגמרא מפני מה תקנו הבדלה בחוץ הדעת וכי ועל ידי הדעת בומר כל א' לפי דעתו כמו שמשנו הדעת שלו לא' מן הקצוות או להיות מצוע בדרך הממוצע בתערוכות טוב ורע ואם כן הדעת הוא עיקר הבחירה מאחר שירשה ממנו ונודע שהדעת הוא אחד ממדותיו כי שהקדושה בריך הוא שיש לו שורש למעלה בדעת העליון אך כל אחד לפי מה שהוא אדם כך אצלו הדעת שלו ויש א' שהדעת שלו גם כן בשבירה וצריך להתאמת לעלות מן הדעת לשורשו ועבדה וכן לזכות לדעת גדול שהוא בחי' משם כנודע וכמו כן בכל המדות שהן בשבירה וכו'.

⁷ ישעיה ח"ה.

⁸ כדאיתא בספר"ק דברי חיים (פרשת שמות): והנה זאת ידוע שבכל חטא האדם גורם שבירת הכלים מחדש ונופלים המדות, ובתשובה מחזיר לתקן כמו שהיה בהתחלת הבריאה כידוע. והנה מבואר בכמה מקומות,

והענקת המקום אף לזולת - הם באים באופן של התכללות, כך שכל ספירה כלולה מכל שאר הספירות.

לאור זאת, מובא בספרי החסידות¹⁰ כי בעבודת האדם את אלוהים קיימים שני מיני עבודות, הנקראים: 'התבודדות' ו'התכללות'.

ה'התבודדות', היא התכנסותו של האדם והסתגרותו עם עצמו, למען יוכל הוא לעבוד את הבורא יתברך ללא שום מניעות, ניסיונות ועיכובים. התכנסות והסתגרות זו מהווה מעין מציאת האדם את עצמו, פגישת ה'אני' הפנימי שלו, כך שהוא מופשט מכל אותם מסכות ולבושים שגרתיים, המסתירים ומעלימים על האישיות התוכנית והמהותית שבו.

לעומתה ניצבת עבודת ה'התכללות' - השייכת לעולם התיקוני¹¹, שהיא התחברות האדם עם המציאות שמסביבו, הזדהות עם כל מה שקורה, עם כל מצבי הרוח המתחלפים, וכן עם בני האדם - "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות"¹².

ומובא בספרי החסידות¹³, כי בכך נעוץ היה ההבדל בין עבודתו של נח את אלוהים, לבין עבודתו של אברהם אבינו, ובעוד שנח היה מתבודד ומסתגר בינו לבין קונו והיה יושב סגור ומסוגר בד בבד ועוסק רק במילי דשמאי¹⁴ - "את האלוקים התהלך נח"¹⁵, וכמובא בזהר הקדוש¹⁶ כי "נח גזז גרמיה ואשתדל בפולחנא דמאריה", הרי שאברהם הייתה דעתו מעורה עם הבריות, הוא היה מכניס אורחים, מגייר גרים, שופט ודן בין האנשים, אוהב ומקרב את הבריות בגשמיות

10 ועי בספרי"ק אמרי פנחס (שער א - תורה נביאים כתובים) אות קלט), וכך איתא שם: **הרב דפולנאה הקשה לו חתנו הרב דאמניליק** ע"פ אשר יוציאם ואשר יביאם וגו' בכותו כפירש"י דמשמע אני יכול להנהיגם בזכותי ותמנה ג"כ איש שיהיגם בכותו ואיך אמר העניו מכל האדם כזה, והשיב יש ב' בחי' באדם בעבודת הש"ת, א' שאינו יכול לעבוד אלא בהתבודדות כמו נח שנכנס בתניח, הב גם בין אנשים יכול לפעול פעולותיו ולהתערב בין בנ"א ולהיות דבוק בהש"ת. וזה שאמר משה אני לא יכלתי לעבוד רק בהצנע שעליתי למרום ואפילו בארץ הייתי פרוש מן הבריות. כדאיתא באוה"ח ע"פ אלה הדברים וכי שלא דיבר כלל עם בנ"א רק בד"ת, ואתה תמנה עליהם אדם אשר יוציאם ואשר יביאם בכותו שיוכל להנהיגם ולהתערב עמהם ואעפ"כ יעבוד הש"ת.

11 כמש"כ בספרי"ק תורה אור (פרשת באשית) בזה"ל: **זו היא עבודתנו כל ימי משך הגלות שהעך גובר וצ"ל ביורו הרע ולהפרידו מן הטוב**. אבל לע"ל בביאת משיח ב"ב כשיושלם ויוגמר כל הביור ויקייים בלע המות לנצח ואת רוח הטומאה אעביר כי **שאי יהי הכל בבחי' עולם התקון ככאצוי ממש שיהי יחוד והתכללות למטה כמו למעלה**. הנה התכלית הוא שיאיר ויתנוצץ גילוי אור עולם העקדים שלמעלה מעולם האצוי כמ"ש הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. וזהו פנימי עתק שיתגלה ואז יהי התנוצצות נשמות חדשות שאין בהם בחי' ביור.

12 כתובות ז" ע"א.

13 כמש"כ בספרי"ק ישמע משה (וירא דף לו ע"א) בזה"ל: עוד נ"ל ליתן טעם ולפרש מה דכתיב וירא אליו ה' והוא יושב וגו'. **כי הצדיקים שקדמוהו וגם כן היו נביאים, היה רק בהתבודדות** ולכן נאמר (שם בראשית ו טו) את האלקים התהלך נח, דהיינו בהתבודדות רק עם אלקים והבן, אבל מכיון שעסק בעולם נעשה חולין, כמו שנאמר (שם בראשית ט ט) ויחל נח איש האדמה (כ"ר פ"ד כ"ג), **אבל אברהם התבודד אף בתוך ריבוי עם**, לכן נאמר (שם בראשית כ"ד ט) אשר התהלכתי לפניו, ר"ל בכל מקום שהתהלכתי הכל לפניו, על כן וירא אליו ה' והוא יושב פתח האוהל, מה שאין כן הקודמים (זהו שמדייק לפיר אילו בעולם הקודמים, עיי' רש"י פרשת וירא (א) אילו לפעם את אהרן, עיי' ו

שם בספרי"ק (שם)

14 כמש"כ בספרי"ק **באר מים חיים** (פרשת נח פ"ז - המשך) וז"ל: ואמנם נח הצדיק הוא היה כסוג הראשון שביארנו, **בבחינת הצדיקים שהוא להתבודד בינו לבין קונו לישב סגור ומסוגר על התורה ועבודה לעשות רצון קונו באמת**, כי ירא לנפשו להביט בדברי העולם ולקרב עצמו אליהם שלא ירד חלילה ממדרגתו על ידי זה, וכן חלילה יומשך להיות מן המתאווין בעם להתאוות לחפץ מחפצי העולם אשר יטיב בעיניו, ויושכח מאתו אהבת ה' ויראתו על רגע זו אשר כל חפצי העולם שבועולם אם יתקבצו כולם לאחד, אינם כדאי לבטל האדם רגע אחת מעבודת בוראו. ועל כן יש לו בד בבד לעבוד בוראו בכל עת ובכל שעה ובכל רגע. ועל כן אמר הקרא איש צדיק תמים היה בדורותיו, כלומר שהוא היה איש אחד לבד בכל דורותיו ולא קירב וגייר עוד איזה אנשים מבני דורו ללמדם דרך ה' ומצוותיו, כי את האלהים התהלך נח, שהלכית צדיק הזה היה בבחינת אלהים שהוא הקימוץ שקימוץ דעתו מכל האדם וכל הנבראים, להיות הוא לה' לבד, הוא ולא אחר וזה שמובא בזה"ק (בראשית כ"ח ע"ב) נח גזז גרמיה ואשתדל בפולחנא דמאריה, ועל"ק.

ואיתא בספרי"ק **ייט לב** (פרשת נח) כי הסיבה לכך שלא הייתה דעתו של נח מעורבת בין הבריות מפני שאנשי דורו היו כל כך רעים וחסאים עד שכבר לא היה שייך להעלותם ולקרבם, ולכן היה נח מסתגר ועובד את ה' בינו לבין קונו כנאמר במס' אבות: "אל תתחבר לרשע", והא לך לשון קדש: אמנם כל זה בדרות שעברו היה יכול להתחבר עמהם. **אבל כדור הזה של המבול שהיו רשעים גמורים, כבר אמרו (אבות פ"א מ"ד) אל תתחבר לרשע, ולזה היה מתבודד בינו לבין קונו והיה פרוש מהם, ולא היה משתמש בגדר אישותו להתחבר עמהם**. ולזה נאמר (ת"א) כי אותך ראיתי צדיק לפני דייקא, בהתבודדות לפני, בדרו זה דייקא, ועל כן לא נאמר כאן איש ולא תמים, כי אם בדרותיו שעברו נאמר איש וגם תמים, והבן זה.

15 בראשית ו טו.

16 בראשית נ"ח ע"ב

וברוחניות¹⁷.

וכבר כתב הרמב"ם¹⁸, כי בנקודה זו תלוי היה ההבדל שבין נבואת משה רבינו עליו השלום - אבי הנביאים - לבין נבואתם של שאר נביאי ישראל וחזוניהם.

בעוד שכל הנביאים - "אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים טובים לב ומתבודדים", היה שמשה רבינו עליו השלום - "רבן של כל הנביאים" - היה מתנבא בהקיץ, בכל עת שהיה חפץ¹⁹.

התבודדות

לגבי חשיבות וערך עבודת ה' התבודדות, מובא בספר הקדוש

'באר מים חיים' בשם האר"ז²⁰, כי "ההתבודדות טוב לפנש יותר מכל הסיגופים".

משמעות הדברים היא, שהרי מטרת הסיגופים הם לדכא ולהשקט את הגוף החומרי על מנת שיוכל האדם להזדהות עם נשמתו הפנימית על כל רצונותיה²¹, ובעוד שבאופן זה התכלית הרצויה נקנית בצורה מדכאת ומעיקה, הרי שבאמצעות ה'התבודדות' האדם רוכש את אותה מגמה באופן חיובי וקונסטרוקטיבי.

כך גם כותב הרה"ק רבי אברהם מסלונים ז"ע בספרו הקדוש 'סוד העבודה'²², כי ה'התבודדות במחשבה' היא מצווה גדולה, מכיוון שהיא מביאה את האדם להתעלות רוחנית

מקושר למטה עם בני אדם, ולמעלה עם השי"ת, ממוצע בין הרחוקים, והרי זה בחינת אמצעיות. בחינת רוח, כח המחבר בין שני הפכים. כנודע.

²⁰ וזה לשונו (פירוש צו, פרק ו'): גם ירמוזו מדו בד על מדת ההתבודדות שבחבורת חז"ל בכמה מקומות ובראשם **מין הרב האר"ז** שכתב (סו"א) בחדשים ובשלהי במסכת תשובה דף ר"ל) **שההתבודדות טוב לפנש יותר מכל הסיגופים** ומי עלה לשמים ונגלה לו קניית המעלות טובות בדורותיו יותר ממנו, גם על פי השלל כי מי שמתאוה תמיד לחבורת אנשים לא יקנה התורה עמהן כי מוכן עמהם לביחה בטילה ודיבורי האיסור כלשון הרע וחנותו ודומים, או הרצוא בחבורת אנשים ויקים בכדי להשיג כבוד מהם ואתה תהיה לרב ביניהם ומגיד, **לא כן אחי כי אם להתבודד בחדר ועסוק בתורה עם תלמידים הגונים או עם חבירים מקשיבים לקולך**.

²¹ ועל דרך מה שיבאר ה**בעש"ט זיע"א** את מאמרו חז"ל (ערכין טו ע"ב) "עד היכן תכלית יסורין, אפילו הושיט ידו לכיס ליתול שלש ועל בידו שתיים". והיינו, כי 'תכלית יסורין' פירושו מטרת הייסורים, וכל מטרת הייסורים היא למען יודרך הגוף ויתודע האדם ויתחבר לנשמתו, וא"כ אם יעבור האדם ממעצמו את אותו תהליך מיד לאחר שיעברו עליו קצת ייסורים, ממילא לא יצטרך לעבור ייסורים גדולים (מובא בתולדות יעקב ויפק פרי וישלח, בן

פירוש יוסף סד, צנצנת פננת סד, דגל מחנה אפרים פרי ואתתן).

²² וזה לשון קדשו (תלפ ב, פרק ו'): ויש ללון על החסידים הזכיר עבדי הכי לבטל תשעה עשרות מלימוד תורה אלא איתא בקידושיין (דף טו) נשאלה שאלה זו לפניכם מעשה גדול או תלמוד גדול נענו כולם תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. והרי שהתלמוד גדול מכל מעשה של מצוה. ומכל שכן ממחשבה של מצוה. **דמשה שלא עשו שום דבר באותן השעות אלא שהיו מתבודדי לפני קונם באותן השעות והיאך הקילו לעצמן זמן טובא של ביטול תורה והא כתבי לא ימושו מפיך והגית בו יוםם ויליה. הטור באו"ח (סיפ טז) מנעם מלשוננו גם כי שלא עסקו כי אם בהתבודדות המחשבה. וזה לשונו ועייר הכוונה ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוחו זה בתפלתו ויחשוב אלו לפני מלך בשר ודם היה מדבר היה מסדר דבריו ומכוון בהם יפה לכל יכשל. ק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בצורך לכוין אף במחשבתו כי לפניו המחשבה כדיבור כי כל המחשבות הוא חוקר. וכן היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדי ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיית ולהתגבר ורוח השכלית עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ומקצת דברי הטור כתב בן הסמ"ק.**

וצריך לומר משום דענין ההתבודדות הוא גם כן מצוה גדולה כמו שביארנו ואין כי על ידי זה בא לאחבה ה' ויראתו ולמילת מלך וידי זה יהיה כל עבודתו לשמה. ולכן היה מותר להם זה משום דהא דקי"ל

17 כמש"כ בספ"ק **אוהב חסד** (פרשת וירא) וז"ל: וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ. צריך להבין ואמרו ואברהם היו יהיה לגוי גדול, דמשה שבשביל זה הטעם הוצרך לגלות לו, ולכאורה מה שייך זה לזה, ויש לפרש עפ"י המבואר במפרשי התורה עה"פ (בראשית ג, ט) את האלקים תהלה נח. **כי נח היה מתבודד בינו לבין קונו, והיה עובד השם רק במילי שמיא, ואילו אברהם היה עובד השם גם בעניני גשמיית**, כמו שאמר הכתוב (בראשית כ"א) ויסע אשל בבאר שבע, אש"ל ר"ת אכילה שתייה לילה, (בפסוק ג, כתב רש"י ב"ה פנודק, ולשון אשל נטריקון הוא אכילה שתייה לילה וכו' ע"ש). והיה מקרב הבריות בגשמיית וברוחניות, וע"י מדתו, מדת החסד שהיה מכניס אורחים ותרבו לו אוהבים, ולמדו ממנו עבודת הבורא ב"ה, וקיום המצוות, וכאשר קרה לאיזה אנשים שהיה להם דין ודברים ביניהם, הלכו לאברהם לשפוט להם הדין, ובטח קיים אברהם אבינו את הנאמר בתורה (דברים י"א, ז) לא תגורו מפני איש, ודן דין אמת לאמיתו.

¹⁸ משנה תורה להרמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ד.

¹⁹ וכפי שכתב שם הרמב"ם אח"כ (הלכה ו'): "כל הדברים שזמננו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים חוץ משה רבינו רבן של כל הנביאים".

וכן איתא בספ"ק **ישמה משה** (פרשת בריה דף קנ"ד ע"א) שכ' וז"ל: כי כבר פירשתי (דברים ל"ד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה שני פרושים. פירוש א', על פי כי שאר הנביאים לא יוכלו להתנבא רק אחר שהתבודד, ולא היה בדעתו ובשכלו בזה העולם כלל, מה שאין כן משה אמר עמדו ואשמעו (מכתב ט"ו). וזה שאמר לא קם נביא בעוד היותו בישראל מדבר עמם כמשה, והבן.

עוד כתב בספ"ק **ייטב לב** (פרשת בהעלותך) וז"ל: וטעם לזה מובן על פי מה שכתב הרמב"ם במורה פרק ג' וז"ל, אבל בהגיע איש מבני אדם מהשגות האמתיות לענין שהיה מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי גופו, ושכלו יהיה כולו בעת ההיא עם ה' יתברך, והוא לפניו תמיד לבו אף על פי שגופו עם בני אדם כדכתיב (שיר השירים ג, ב) אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק, זאת המדרגה אינו אומר שהיא מדרגת כל הנביאים, רק אומר שהיא מדרגת משה רבינו ע"ה הנאמר עליו (שמות כ"ד, ב) ונגש משה לבדו אל ה' וגו', ע"כ דבריו **לכן שאר הנביאים היו צריכים להתבודד מבני אדם ולכוין דעתם לקשר לבנם לצור עולמים ב"ה לקבל הנבואה, לא כן משה, גם בדבר עם בני אדם היה לבנו שלם ודבוק בה'**, והיה כמו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה ה' נצב עליו. והיה הוא

באהבה, יראה, ומילת הלב, ולכן היו יכולים החסידים הראשונים להשקיע תשע שעות ביום בהתבודדות²³ למרות שהיא מהווה ביטול תורה, כי מצוות אלו - אהבה, יראה, מילת הלב - הרכישות באמצעות ההתבודדות, אינם יכולות להיעשות על-ידי אחרים, אלא הם חובה על כל אדם ואדם.

ועוד מובא רבות בספרי החסידות, על עניינה של ה'התבודדות'²⁴.

התבודדות בין-אדם

רבי אברהם בהרמב"ם, בספרו 'המספיק לעובדי השם'²⁵, הוא מבאר כי קיימים שתי סוגי התבודדות: 'התבודדות

חיצונית' ו'התבודדות פנימית'.

שם הוא מסביר ומבאר, כי ה'התבודדות' ה'חיצונית', שהיא התרחקות והנתקנות פיזית מבני האדם, מן הישוב, אינה משמשת אלא כאמצעי וכמשאב על מנת להגיע ל'התבודדות' ה'פנימית', המתארת התבוננות והתרכזות ב'עצמי', באופן עיוני ונוקב, בצורה מחשבתית ומעמיקה, המתוארת בספרי המוסר והחסידות כ'חשבון הנפש'.

ה'התבודדות' ה'חיצונית' היא לעתים שלילית²⁶, ועלולה אף לפגוע בבריאות הגוף, וכמובא בספר הקדוש 'ישמח משה' בשם חכמי הרופאים, כי תחושת הבדידות

עצמו שלא יעשה עוד, ומתודה בפה מלא לפני קונו כמו שכתוב (ויקרא טו, טז) ה'התודה את עונם'.

וראה עוד מש"כ בספה"ק **ישמח משה** (פרשת ספרי דף גר ע"א) וז"ל: והנה הדרך להתבודד עם קונו, הוא מסוגל יותר בליה, כאמרם ז"ל אם ראת תלמיד חכם וכו' (ברכות דף קט [ע"ב]), ודואי עשה תשובה בליה, והגם שמדריגת רבי ישראל הוא להתבודד בתוך ריבוי עם בחינת אברהם, מכל מקום זה לא יתכן רק אם אווה בחינת הדבקות שזכה כבר, לא יוספק בתוך ריבוי עם, אבל שצריך עליה חדשה, יתכן יותר בהתבודדות, והבן.

²⁵ בספרו **המספיק לעובדי השם** (בפרק על ההתבודדות), וכן כתב שם: ההתבודדות היא אחת הנכבדות שבין המדות התרומיות, והיא דרכם של גדולי הצדיקים ובאמצעותה הגיעו הנביאים לידי התגלות. והיא נחלקת להתבודדות חיצונית ולהתבודדות פנימית, ונותנת להתבודדות החיצונית היא השגת ההתבודדות הפנימית שהיא המדרגה העליונה בסולם ההתגלות, ולא עוד אלא שהיא היא ההתגלות עצמה.

...ועל פי זה נטו הנביאים ותלמידיהם הצדיקים אל ההתבודדות החיצונית המביאה לידי התבודדות פנימית. והלא ההתבודדות החיצונית פרושה התרחקות מבני האדם והוקרת הרגל מעצרותיהם והתנתקות מעליהם, וכל זאת כדי להנצל מן הדברים שההמון שטוף בהם ולהגיע לידי בטחון שלא יטרד, על ידי ראייתם ושמייעת שיחותיהם ויטקו בעניניהם, מן ההתבוננות בגדולת הבורא ומן התענוגות על מלאכיו ויפעת בראויו, על ידי כך שהיהגם במ ויתן דעתו על עקבתם אל ה' יעלה ואצילתם שעליה אמר דוד "ולי מה יקרו רעיק א-ל מה עצמו ראשיהם אספרם מחלו ירבון" (תהלים קלט).

²⁶ כמובא בספה"ק **אמרי יוסף** (מסות) שכ"ו ז"ל. ובה יובן גם כן מה שכתוב במסורה ב' פעמים במקהלת, א' הכא, ואיך (תהלים סח ט) במקהלות ברכו אלקים. ור"ל רומז שאם האדם בא אל הצדיק או יוכל לברך את השם כראוי, שם במקהלות, ואל יאמר האדם בדעתו שמוטב לו להתפלל ולהודות ולהלל להש"ת בכיניו ביחידות בהתבודדות, ואל ילך להתפלל בצבור כי הצבור מבלבליים מחשבתו, אל ידמה כן בדעתו כי זה רק טענת היצר, כי אדרכא אי אפשר לברך את השם כראוי, רק בצבור במקהלות, וכמאמר הכתוב (איוב לו ה) הן אל כביר לא ימאס, ובפרט כאשר מתאספים במקהלות אל הצדיק, ואז ברכו את אלהים ויוכל לברך את השם כראוי, וכמאמר כתוב (משלי יד כב) ברב עם הדרת מלך, וכמו שאמר הקדוש מלובלין זצוקללה"ה, הדר מריה שמאי, שמהדר שכל עבודתו יתן הוד והדר למריה שמאי, זה קיום העולם, וכמו שכתוב במאור ושמש ה"ל עיי"ש. ולכן מספר הפסוק הוא אלף ס"ו שהוא מספר א"ם פעם הוי"ה,

דתלמוד תורה גדול ממעשה הני מילי בדאפשר להיות המצוה נעשה על ידי אחרים ואין המצוה בטל מן העולם. אבל אותה המצוה אי אפשר להתקיים על ידי אחרים כיון שזה חיוב על כל אדם ואדם שיהיה אוהב ה' וירא אלהים וישמול את לבבו בוודאי היא עדיפא מתלמוד תורה. וכדאינתא במר"ק (דף טו ט) כאן במצוה שאפשר על ידי אחרים וכאן במצוה שאי אפשר על ידי אחרים וכן פסקו הפוסקים להלכה.

ואין לומר דההיתר להחסידיים היה משום שכבר למדו את התורה. דזה אינו כיון שהתורה אין לה שיעור וארכוב מר"ץ מדה. וכדאינתא בסנהדרין בפרק ד' מיות (דף סח ט) שאמר ר' אליעזר הגדול שני זרועותי הן כשתי ספרי תורות הרבה תורה למדתי ולא סתורתי מרבתי ואפילו ככלב המלקק מן הים ולא סתורתי תלמידי אלא כמכחול בשפופרת. ורבי עקיבא בכה עליו ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לפורטן. ובאותיות דרבי עקיבא אמר שיש אלפי אלפים וכו' חדרי התורה. אלא ודאי שהטעם בזה כדפרישית.

²³ ברכות ע"ב.

²⁴ ראה מש"כ בספה"ק **אור לשמים** (פרשת בלק) וז"ל: גם הן עם לבדד ישכון, כי האדם אשר מרגיש בנפשו כי הוצר הרע מקורו בנפשו ההתלהבות הבורך בקרבו, העצה הנעוצה יתבודד בתוך קונו בכל עת ורגע, וזה הן עם השבעו עם גחלים עומדות, לבדד לשכון - הוא לשון התבודדות, שיתבודד עצמו.

וראה מש"כ השלה"ק (מסכת יומא תר"ץ ע"ב ע"ב) וז"ל: וכן לשוננו: וגם כמחה כבורים מהראשונים נמצא שההתבודדות והפרישות והדבקות היו נהגין בה חסידיו ישראל, היינו שביחיות לבדם מפרשים מדעתם ענייני העולם ומקשרים מחשבותם עם אדון הכל, וכך למד מהר"ם המקובל הנוכח, שזה מועיל לנפש שבעתים מהלימוד, ולפי כח יכולת האדם יפירוש ויתבודד יום אחד מן השבעו עם או אחד בחמשה עשר יום, או יום אחד בחודש, ולא יפחות מזה.

וכתב בספה"ק **אורח לחיים** (פרשת ויקרא) בזה"ל: על כן האדם שרוצה לשוב אל השי"ת באמת, ולתקן אשר עוות עד שורש נשמתו, צריך לחפש היטב בכל דרכיו ישראל, ומה שמעשו אם הוא על פי התורה, כמו שאמר הכתוב (ויקרא ג ט) נתפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה', והבא לטהר מסייעין לו מן השמים (שבת קד, א), כשהתבודד עצמו בכל יום כדי לחפש דרכיו ומעשיו המקובלים, ומה שמצא אחר החפוש הוא מתחרט ומתודה עליהם בפה, כי זה היא עיקר התשובה החרוט על עבירה ועויתב החטא, ומקבל על

נגבירה אצל האדם את המרה השחורה²⁷, ואף אם בתחילה מרגיש האדם הנאה ונחת רוח מכך, הרי שבמשך ובעבור הזמן יפוג הסיפוק ותחלוף ההנאה, ויהיה זה עליו לעול ולמעמסה, ולא יפיק מכך שום תועלת.

כמו כן, עלולה ה'התבודדות' ה'חיצוני', לעיתים, להוות מעין בריחה והתחמקות מהתבודדות מתמידה. כלומר,

לפעמים, מתוך קושי להתמודד עם המציאות ומקריה, נוח לו לאדם לפרוש מן הישוב, להשתקע במדברות ולשכון ביערות, במקום בו לא עבר איש מעולם, להתבודד עם עצמו, וכך, להתכחש ולהעלים עין מכל המצוקות המעיקים עליו בשגרה.

אלא בוודאי צריך שתהא דעתו של האדם מעורבת ומעורה בין הבריות²⁸, אלא שאז הוא צריך שמירה גדולה יותר²⁹,

רומז שעל ידי ש'שמתאסף אל הצדיק ברב עם בא לידי תשובה שלימה, לסוד תשובה עלאה שהוא סוד אמא עלאה, והוא א'ם פעם הו"ה מורה על השתובה שבא במקלות.

²⁷ וכך כתב שם (יטבת משה פירוש שמיני דף י' ע"ב) בה"ל: על פי מה שפירש המדרש שמואל על הפסוק (שם ויקרא י"ג) והנה נרפא נגע צרעת מן הצרוע, וז"ל, **דהנה הכמי הורפאים אמרו דצרעת בא מתגברות מרה שחורה, ומרה שחורה בא על ידי התבודדות, והרפואה של תגבורת מרה שחורה שילך בין בני אדם**, ואם כן מצרוע היה לו לישוב בין בני אדם, ותורה אמרה בדרך ישב.

²⁸ מכובא בספרי^א **אובח חסד** (פרשת נח) אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו'. בספר רמזי תורה מפרש בזה האופן וז"ל, יש לדרוש ולרמוז על שני פעמים נח, על פי מה דאיתא במסכתא אבות (ג') כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. וכל מי שהוא נחמד למעלה הוא נחמד למטה, ונח לעילא הוא נח לתתא. וזה נמי רומז כאן הכתוב ואמר, אלה תולדות של נח אחד, שנוול ממנו כל השני. היינו אם הוא נח למקום נולד לו הימנו שהוא נח לבריות ג"כ, ואם הוא נח לתתא נולד לו הימנו שהוא נח לעילא ג"כ, ע"כ.

ולי נראה לפרש על פי כמה הקדמות המבוארים בספר פנינים יקרים בתיבה באריות גדול, ואביאם בקצירת האומר להעלות תמצית הדבר משם, להבין אמרי פי בפירוש פסוק זה, ואת", איתא בגמרא ברכות (ה) אם רואה אדם שסיריין באין עליו יפשפש במעשיו, שפפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, המפרשים תמהו, אם מצא ביטול תורה, איך קאמר שפפש ולא מצא, ומתריך שם דהכוונה הוא, אם רואה שסיריין באין עליו, יפשפש במעשיו רצ"ל במעשיו עצמו, אם לא פגם כלל, וכאשר שפפש ולא מצא בעצמו חטא, אז יתלה בביטול תורה, רצה לומר בביטול תורה דאחרים, שכל השתדל בהשלמת וולתו, ובענין זה מביא שם פי' החתם סופר על הפסוק בפרשת וירא לקמן (ת"י י' ט"ז) המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וכו', כי ידעתי למען אשר יצוה את בני ובתי אחריו ושמו דרך ה'. דקשה בפסוק זה, מה דלא נמצא בשום נביא התבוננות ושיבונן ה' תחלה אם ראוי להאציל עליו הנבואה מצד כשרון מעשיו, מלבד כאן באברהם שהתבונן הש"ת לומר המכסה אני מאברהם וכו', כי ידעתי וגו'. אלא שאברהם אביו ע"ה עדיין לא הגיע למדרגת הנבואה, כי לא היה לו פנאי להתבודד עצמו במחשבתו ולקשר נפשו במדרגת הנבואה, לפי שהיה תמיד טרוד בלימוד התלמידים, ודעתו היתה מעורבת בין הבריות להכניסם תחת כנפי השכינה לאט לאט, **וכיון שהנעו עצמו תמיד להתעסק עם קצרי דעת, לא נשאר לו פנאי להתבודד מחשבתו כנבואה, אך ה' הטוב הירעד ממנו לב ונפש ידע את אברהם, ואמר הלא זה עבדי**, אם כי לא הגיע עדיין למדרגת נבואה, מ"מ לא יתכן לכסות ממנו דבר, כי אין חסרון בשלימות נפשו במיעוט הכתוב אל הנבואה, דלא יתכן שאציק יפסיג בגלל עבודתו באהבתו אותו, וזה שאמר הכתוב המכסה אני מאברהם, היתכן, הלא ידעתי כי כל מיעוט הכתוב לנבואה, הוא מוטעם משום אשר יצוה את בני ובתי אחריו ושמו דרך ה', ולכן משפיל עצמו והולך ממקום גבוה למקום נמוך ללמוד עם קצרי דעת

הכל בעבור אהבת ה', א"כ ראוי שלא יפסיד בעבור זה מעלת הנבואה עכ"ד החת"ם ז"ע.

ועיי"ש עוד שם באריות המדרש רבה, (שט"ר א כו) ע"ה"כ וירא בסבלותם, מה וירא, שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם וכו'. ותמצית ביאורו הוא, שמשם רבינו ע"ה התבודד עצמו והלך מעלה מעלה בעבודת הש"ת, אולם כאשר הגדיל משה ויצא אל אחיו, וירא בסבלות ישראל הנתונים בצרה גדולה כזו, **אמר אין העת עתה להעלים עין מצרות ולפרוש מהם ולהתבודד בעצמי בעניני הנבואה**, רק אהיה גם אני כאחיי להשתתף עצמי בצערן של ישראל, והיה מסייע לכל אחד ואחד במלאכתו.

וממשיך המדרש, אמר הקב"ה למשה, אתה הנחת עסקיך, ר"ל העסק שלך להתבודד בענין עבודת הש"ת, והלכת לראות בצערן של ישראל להשתתף עמם בעת צרה ונהגת בהם מנהג אחים, ר"ל שא"ע פ"ש שהם עתה בשפל המצב ובדיוסא התחוננה בכל זאת נהגת בהם לעת הזאת מנהג אחים, [ולא כאתון שמתרחקים בעת צרת אחיהם] לכן אם כי באמת עדיין אינך כדאי למעלת הנבואה כיון שנתחת קצת עסקיך מעניני ההתבוננות במדרגת הנבואה, מכל מקום כיון שעשית זאת בשביל צערן של ישראל, ע"ז לא תפסיד הנבואה, ואני מניח את העליונים והתחתונים ואדבר עמך, כי לא יתכן שיפסיד הצדיק מעלת הנבואה אחרי שכל כוונתו היה בעבור אהבת הש"ת ואהבת ישראל.

ומכל הקדמות הנ"ל אנו ואים דאף מי שיש בו תורה ותפילה ומעשים טובים, אין כ"כ נחת רוח למעלה מתורתו ותפילתו, אלא אם מתנהג באופן שגם רוח הבריות נוחה הימנו, והוא ביאור הכתוב אלה תולדות נח, היינו אימתי יש נח"ד להש"ת מנח אחד דהיינו תורה ותפילה ומעש"ט, רק אם נולד ממנו נח שני, שהוא נח גם לבריות, כי לא היה נח תליא, וזהו שסיים הכתוב איש צדיק תמים, כי איש כזה הוא צדיק גמור.

עוד כתב שם (פרשת קדושים) וז"ל: והתקדשתם והייתם קדושים. יש לפרש כפל הלשון לפי מה דאיתא בספר בינה יששכר על המדרש (ויקרא כד, ט) קדושים תהיו וגו' יכול כמנוי ת"ל כי קדוש אני קדושי למעלה מקדושתכם, וז"ל ואפשר לפרש ע"פ' מה שכתב בספרי^א **שאינו מדרך השלימות שאדם ילך למדבריות בהתבודדות ויפרוש עצמו מכל תענוגי עולם הזה ולא יהיה מעורב עם הבריות כלל**, אך שלימות האדם שילך בדרך הממוצע לאכול ולשתות מה שהוא בהכרח כדי שיהיה בריא וזך לעבודת הש"ת לקיים בכל דרכיך דעהו (משל ג') ולהדריך גם אנשים אחרים לתורה ובה יהיה נקרא קדוש.

וז"פ המדרש קדושים תהיו וגו' יכול כמנוי ר"ל שיתנהג כקדושת המלאכים בלי שום הנאה גשמית אך ברוחניות לבד כנ"ל, ת"ל כי קדוש אני קדושי למעלה מקדושתכם, היינו שהקדושה של מעלה הוא באופן אחר שהוא כולל רוחניות, וקדושת בני אדם אינא אלא רק **שגמרי הגשמיות עם הרוחניות** ולכלד שיוכין לבו לשמים כנ"ל, ע"כ. והוא כוונת הכתוב והתקדשתם, היינו בדברים הגשמיים דייקא, ואז והייתם קדושים גם בדברים הרוחניים תורה ותפילה.

²⁹ מכובא בספרי^א **אמרי יסוף** (אבות) וז"ל: ואפשר דזה כוונת ר"ל אמר ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, ר"ל שלא די במה שיתקן האדם את

ולכן ירבה להתבודד בעיקר ב'התבודדות פנימית' החודרת כל חזרי בטן, כל אחד לפי רגנתו³⁰ ופסק הזמן הנדרש לו, כי לא כל העיתים שוות, ולא כל ליבות בני אדם שווים³¹.

וכך מביא בספר הקדוש 'מאור ושמש' משמו של הרבי ר' אלימלך מליז'נסק זיע"א³², שאמר על פי דברי בעל ה'חובת הלבבות'³³, כי לפעמים האדם כל-כך מתבודד, עד שהוא

עצמו לבד, אלא צריך לתקן וללמוד את מי שהוא קטן ממנו במעלה, ולקרבו אל הקדושה, ולזה צריך האדם להתערב עם הבריות, ולכן בא האזהרה לנפש לא יטמא בעמיו, ור"ל **שלא יטמא נפשו ח"ו בחיות בעמיו, ר"ל מעורב בין הבריות, כי בחיות האדם מתבודד לבדו אז אין צריך שמירה כל כך, כי ממילא הוא נשמר מהחטא. מה שאין כן כשהוא מעורב בין הבריות צריך שמירה גדולה שלא יטמא נפשו ח"ו, ויכשל בדבר שהם נכשלים בו.**

הרי שגם המשנה והגמרא צוונו על ענין ההתבודדות בכדי להרגיש את לבנו ביראה ושמהה והכנעה לפני השם יתברך.

ומצינו שכן התנהגו התנאים והאמוראים שהיו מתבודדים ומשתדלים שיהיה למודם ועבודתם בגודל האהבה ויראה והיו מתקדשים בכל עניניהם. וכן מצינו ברובם גדול הנסים שהיה השי"ת מפליא עמםם וכל אשר בקשו מה' היו פועלים. ובאמרי פיהם היו ממתים רשע ואפילו בהסתכלות עיניהם. והיה אליהו שכיח אצלם. ויש שזכו למלאכים ויש שזכו לנסים כמו הנביאים והיו משתמשים בבת קול. ויש שדרשו במעשה מרכבה והיו מלאכים מתקבצים כבמזמורי חתן וכלה. ולהרבה מהם הראה ה' סימן מובהק על גודל צדקתם ביום הסתלקותם. ויש הרבה מהם שהיו בידם להחיות מתים. וכמה זכו לעמודא דנורא לפניהם. ואיתא כמה וכמה מדות טובות שהיו מתנהגים בעניני קדושה ופרישות למאד ובעת עצירות גשמיים היו נענים ושהו סימן שהם צדיקים כדאיתא במו"ק (דף כח) תרווייהו צדיקי וגמורו הם מן מתפלל על הגשמים וענה ומר מתפלל וענה. ויש שזכו לראות שחרם בעולם הבא י"ג נהרי אפרסמונא דכאי.

וכן כתב ג"כ בספה"ק **ייט לב** (פרשת וחי' שהי) זול"ק: ויש להוסיף תבלין על פי מה שפירש הנועם מגדים פרשת האזינו (ד"ה עדי), ה' בדד ינחנו וגו' (דברים ל"ב י"ב), כי כתיב (שפת כ"ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, הכוונה, להשמר ולהזהר מפניות ומחשבות זרות כשאתה עומד בתורה ובתפלה לפני. וכתבי (ישעיה ט"ד א.) עין לא ראתה וגו', כי כשאדם הוא מתבודד בינו לבין קונו הדבר קל להנצל מפניות. כי אין אדם רואהו, **אבל לפעמים שמוכרח לעבוד עבודתו בתוך קהל ועדה, אזי יקשה בעיניו להנצל מזה, אבל הבא לטהר מסייעין אותו מאת ה' שידמה בעיניו כאלו הוא באחד ואין איש אתו. וזהו שנאמר עין לא ראתה אלקים זולתך וגו', בחינה זו יעשה השי"ת לצידיק המתחב לו, שידמה לו כאלו עין לא ראתה אותו כי אם אלקים זולתך. וזהו שנאמר ה' בדד ינחנו, שיהיה תמיד בהתבודדות גם בחינות בריבים, על כך ואין עמו אל נכר, דהיינו פניות שלא לשמה, ע"כ דבריו.**

³² זול"ק (בספה"ק מאור ושמש - פרשת קדושים): וכך שמעתי פעם אחת מאדמו"ר הרב המפורסם מו"ה אלימלך מליז'נסק זצוק"ל פירוש על פסוק (ויקרא כ"ג כ"ד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', שאמר הוא ד"ל רצה לומר שאם יתבודד אדם עצמו בחדר סגור ויהיה סגור שהוא עיקר עבודתו, אבל הקב"ה אמר ואני לא אראנו רצה לומר שגם אני כביכול לא אראנו בו, רק עיקר העבודה הוא שיתחבר אדם עצמו עם בני ישראל צדיקים וכשרים ועל ידי זה יוכל לבוא לעבודה לה באבות ללמוד ממעשיהם הטובים, כי העיקר הוא התבודדות המחשבה כחשבת תמיד ברוממות אלהותו יתברך הגם שהוא בתוך קהל רב ידבק מחשבתו תמיד בהבורא יתברך, כמו שכתב בעל חובת הלבבות בשער הפרישות כי עיקר הפרישות הוא שידמה אדם בעצמו כשהוא בבית מלא בני אדם כריק מהם, רצה לומר שידבק עצמו במחשבתו בהבורא ברוך הוא שכמעט לא ידע שיש כאן עמו שום אדם, ובפרט בעת התפילה צריך אדם לבוא לדביקות גדול עד שלא ידמה שיהיה בבית מלא בני אדם כריק מהם כנ"ל. וזהו עיקר התבודדות. וגם בעת דברו עם בני אדם פחותי הערך לא יתערב נפשו עמם רק יהיה פרוש במחשבתו מהם ויחשוב ברוממות אלהותו יתברך.

³⁰ כמובא בספה"ק ישח משה (פרשת פקודי דף רג ע"א) זול"ק: והנה ידוע דמסך המבדיל נקרא ענן, ועל פי זה יתבאר הפסוק הנ"ל, כי ענן ה' על המשכן יומם, דלפעמים יש על התלמיד חכם וצדיק הוא משכן ה' ביום מסך המבדיל שהוא ענן ה' שלוח מהשי"ת, ולא נעשה מחטא ועון כלל ח"ו, והכוונה של הבורא ית"ש ואש תהיה לילה בו, כשייתבדד בזמן שדרך להתבודד, יבער בו אש ה' שלחבה יה יועלה יותר ויותר, ולאו דוקא בבני עליה יש בחינות אלו, רק לעיני כל בית ישראל, ר"ל אם נותנין עיניהם ולבם להשגיח ולדקדק על עצמם, ימצאו בעצמם בחינות אלו, רק דבבני עליה הם באופן מעולה מאד, בכל מסעיהם ר"ל אם הם נוסעים אל המנוחה ואל הנחלה, והבן זה.

וזהו פירוש הפסוקים הנ"ל שפרשה זאת נאמרה בהקהל דוקא לכל עדת בני ישראל, קדושים תהיו רצה לומר פרושים תהיו דהיינו הגם שתהיו בהקהל עדה קדושה בידח תהיו פרושים כל אחד לעצמו לדבק ולקשר עצמו במחשבתו בהבורא יתברך ויהיה כאילו אתה לבדך בלי שום אדם, כמאמר החכם הנ"ל שיהיה הבית מלא בני אדם כריק מהם כנ"ל. וזהו כוונת המדרש הנ"ל כשם שאני פרוש רצה לומר ממי שכביכול פרוש הגם שהוא ממלא כל עלמין ומסבב כל עלמין ולית אתר פנוי מיינה אף על פי כן הוא מובדל מכל גשם, כן תהיו גם אתם הגם שתהיו בתוך קהל עם תהיו פרושים מהם רק להיות דבוק בה' יתברך ולא התערבו בהם בגשמייתם ותהיו קדושים.

³¹ כמו שכתב בספה"ק יסוד העבודה (ד"ב פ"ו) זול"ל: והנה התנא במשנה אמר 'אין עומדין להתפלל אלא מתוך כווד ראש' שזהו על ידי התבוננות וחשבון הנפש והסרת טרדות ותאוות עולם הזה מלבו, ויש בברייתא אמר "אלא מתוך שמחה של מצוה" ודבר זה בא על ידי השרשית האמונה והכרת שפלות עצמו. והתבוננות בגודל תהלות ה' ואשר ייחד שמו הקדוש עליו. והתנא דמשנה לא נתן זמן כמה ישהה על לא מפני שבעיניו תלב אין איש זה דומה לזה וגם אין כל העתים שוות והביא רביה לזה מהסידים הראשונים. ויש לומר דדבר זה תשע שעות ביום אינו שייך כי אם להסידים מפני שהם היו עובדי ה' בעבודה הפנימית עד שעל ידי התבודדותם היו קרובים למעלת הנבואה, אבל לשאר בני אדם יספיק להם כמעט דמעת מהם. וגם לפעמים יתכן שמפני דקשה עליו להסיר טרדותו צריך יותר שוהו.

³³ בשער הפרישות עיי"ש.

זבוק יכול להתבודד עצמו אפילו בבית שיש בני אדם פעמים שנופל אדם ממדרגה מחמת עצמו שהשם יתברך יודע שהוא צריך לפעמים העולם גורמים שיפול אדם ממדריגתו והירידה היא צורך עלי' כדי לבא למדרגה גדולה כמ"ש הוא ינהגו על מות וכתוב וירד אברם מצרימה ועל אברם ממצרים אברם היא הנשמה ומצרים הוא הקלי"ו."

התכללות

מאידך גיסא, הרחיבו ספרי החסידות³⁶ לעורר רבות אודות חשיבותה של התכללותו של האיש הישראלי בתוך

מתבודד גם מעצמו או מהקדוש ברוך הוא... אלא העיקר היא 'התבודדות המחשבה' - ה'התבודדות' הפנימית', ואותה ניתן וראוי לבצע גם בחברת הרבה אנשים³⁴.

ומלמד הרבי ר' אלימלך זיע"א³⁵, כי כאשר האדם נמצא בקרב קהל רב, עליו לדמות בעיני רוחו כאילו אין כאן שום בריה, כאילו לא קיים פה אף אדם, אלא רק הבורא יתברך - הישות היחידה, וזוהי עיקר ההתבודדות הפנימית.

שיטה זו יסדה בבית מדרשו של הבעש"ט זיע"א, וכמובא ב'צוואת הריב"ש' בזה הלשון:

"כשרוצה להיות בהתבודדות צריך להיות עמו עוד חבר א' אבל אדם אחד לבד הוא בטכנה אלא יהיו שנים בחדר א' וכי"א יתבודד בעצמו עם הבורא ית' לפעמים כשהוא

שהם חלק אלוך ממעל, נשמה אלוית, איש ישראל קדוש מרחם, בניו החביבים של מלך מלכי המלכים.

תחושה זו של האדם המחשיב את עצם מה שהוא בנו חביבו של הבורא יתברך, נקראת בספרי החסידות "אור היחידה", והיא מתגלה: ביום הכיפורים, בשעת מסירת נפש, בעת ביאת המשיח שיתגלה בב"א, וכן בכריתת ברית בין שני ידידים (יוש לציון כי בספר ימי ירושע כתב כי דגת היחידה אינה מתגלה אלא רק ביום המיתה).

³⁵ עיי"ש במאור ושמש המובא לעיל.

³⁶ ראה בספה"ק **שפת אמת** (ליקוטים - פרשת תזריח): ואתה תצוה את בני ישראל ויחזקו אליך כו', תצוה לשון חיבור ודביקות **שיחבר אותם להיות אחד** ודביקו בו ועל ידי שיהיו מחוברים ודבוקים להיות אחד על ידי זה ויחזקו אליך שכשהם אחד בלי פירוד ועל ידי זה גם כן שמן זית אך כי כל זמן שלהם כשהם אחד בלי פירוד ועל ידי זה גם כן שמן זית אך כי כל זמן שאין בירוד ויחזקו בבני ישראל יש בניהם פירוד כי עיקר הפירוד על ידי התערבות פסולת וזה שאמרו ז"ל כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כו' וגם זה בא על ידי העניויות שידעין שהכל מה' ממילא אין לאחד יתרון על חבירו וממילא דבוקים במשה רבינו ע"ה עניו מאוד ועל ידי זה זך כתיב וזה מאיר להעלות נר תמיד כי מי שזוכה על ידי מדרגתו הוא לשעה כי טובת האדם מצידו רק לשעה אבל **להעלות נר תמיד הוא רק על ידי התכללות בכללות ישראל על ידי בחי הביטול להיות מחובר לכלל ישראל.**

וראה עוד בספה"ק **אהבת שלום** (בראשית) שכתב: **וזה ויכולו, לשון התכללות** (עיי' זוהר מו ע"ב), וגם הוא לשון השתקקות, מלשון כלות הנפש (עיי' זוהר חדש בראשית מדרש הנעלם על זה הפסוק), ופירושו משתוקקים מאוד באהבה עצומה זה לזה, **להתכלל כל אחד בחבירו.**

זו היא כוונת התרגום אונקלוס ואשתכללו, לשון יסוד (עיי' זוהר מו ע"ב), פירוש שזוהו עיקר היסוד והחיות ומעמד ומצב כל העולמות.

³⁴ יתכן, כי ישנם כאלו אשר למען ויכלו לבוא לידי התבודדות פנימית זו, עליהם להתחיל בהתבודדות פיזית מידי פעם, ונראה נראה ופשוטה, וכל אחד כמנהגו ינהג.

ובכל אופן, על האדם לזכור בדעתו, כי אף אם הוא מתבודד פיזית, עליו לראות בכך רק כאמצעי ומשאל על מנת שיוכל להתכנס בתוך עצמו, כדי שיוכל אח"כ עם הרגשה זו להאיר את חדרי לבבו שייאירו לאחר מכן, כאשר יחזור וישוב לגרשה וישו בו לו כל הקשיים וההתמדותיות, שיוכל להיות עם אור, עם תנועה, ולהתגבר עליהם.

וכן גם לגבי המעלה הנרכשת ע"י ההתבודדות, שהאדם פוגש את מה שהוא באמת, את רצונותיו האישיים, את קו האופי המייחד אותו משאר בני"א. הוא פוגש את האישיות הבלעדית שלו, ואינו נתון בשעה זו ללחץ החברתי המאיים על חופשיותו ומעכב בעדו מלפעול כפי שהיה רוצה וגורם לו לשנות את התנהגותו כתוצאה מרצונו להשתלב ולהתאים את עצמו לחברה, אלא הוא מרגיש שחרור וחירות הנפש, ואז יכול הוא לסגל לעצמו את דרכו הייחודית בעבודת ה' המתאימה לו, וכידוע מכתבי הארז"ל כי לכל אחד ישנו שורש נשמה אחר, ועליו לתקן ולהעלות ניצוצות המיועדים ומוקצים לו.

ומובן מאליו, כי כל התועלויות והמעלות הקיימות בהתבודדות הפיזית, ניתנות להשגה אף באמצעות ההתבודדות וההתבוננות הפנימית, כאשר האדם מסיר מעליו בדמיונו את כל המקפים והמכסים על אישיותו המהותית, הרי הוא מסוגל לזהות את תכונותיו, את כשרונותיו, את יכולותיו, ולסגל לעצמו את דרכו הייחודית בעבודת ה'.

ורבים הם אלו המסתובבים כבר שנים על פני כדור הארץ, ועדיין לא נתנו לעצמם תנוחה ופסק זמן להתבונן בעצמם, באישיותם. כה קשה להם הוא למצוא את עצמם מופשטים מכל הלבושים והמסכים, וזאת מפני שהם מחשיבים את עצמם רק בזכות פעולותיהם, רגשותיהם, או שכלם המבריק והשנון, ולעולם לא הצליחו לכבד את עצמם סתם כך, על מה

השם, תיקן האר"ז³⁸ - וכן הנהיגו רבותינו מאורי
החסידות³⁹ - לומר בסופו של נוסח ה'שלם יחוד': "בשם כל
ישראל".

ולכן, בטרם בא האדם לשאת תפילה או לקיים אחת ממצוות

וזו היא **תוכחת מוסר לבני אדם** גם בני איש יחד ועשיר ואביון, שיהיו
מתאחדים יחד הגבוה והשפל, עני ועשיר יחד, ותאבדים זה לזה ד"ל.

וראה עוד בספה"ק **באר מים חיים** (תולמה - פרק טו): ולזה יאמר הכתוב (תהלים
ס"ב יג) ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ונודע מאמר חז"ל
(ראש השנה ד ע"ב) רבי אלעזר רמי כתיב ולך ה' החסד וכתבי כי אתה תשלם
לאיש כמעשהו וכו' ואמנם שיורה כי הקב"ה משלם לו כפי הפעולה
שפעל כמעשהו ואם הוא פעל להיות על ידו נתקדש שמו בעשרה ויותר
נוטל שכר כנגד כל זכות הרבים שזיכם במצוה וזהו חסד גדול שאין לו
שיעור. אשר על כן הנה בבנין בית עולמים שרכב אלהים רבותים ואין
הקב"ה משרה שכינתו בכותל משימים רבוא כמאמר חז"ל (מדרש הגדול
ושלח ל"ב ג) על כן היתה דברו שיתנדבו כל ישראל להבנין בכדי שיהיה
כבודו ראו לשכון שם שאינו שורה בכותל מזה, והנה לפי הנזכר בטוב
חסדו של אלמניו יתברך שמגדלו זכות הרבים לכל אחד אדם נעשה מכולם
דבר אחד, הרי היה כאן ביד כל אחד ואחד מישראל זכות של ששים רבוא
כי הוא הלא זיכה לכל הששים רבוא שעמו להשראת השכינה במעשה
ידיהם שבלא הוא לא היתה השכינה שוכן בתוכם. והנה בדברים שהיה
מכל ישראל ביחד שזה נתן מטע וזה מטע כמו הספק והזהב שחלק כל
אחד ואחד נצטרף ונעשה לאחד אל המנורה והארון וכדומה הנה בזה
ודאי ראוי שיקרא שם השראת השכינה על כל אחד ואחד לפי שעל כל
אונם השכינה שורה בתוכו, בתוך חלק שלו גם כן אם מטע הוא ואם רב.
ופנים כי הלא היה נמצא מינים נפרדים שלא היה לכלול חלק בהם יחד
כמו אבני שהם ותכלת ואריגם שהיו מיוחדים לדבר אחד בלבד, בזה
לכאורה לא שייך לומר כי אם שיקרא על שם מי שהתנדב אותו דבר,
וכמו למשל בחינת השראת הקדושה שהיה לו החושן לא יקרא אלא על
שם מי שהתנדב שם והיה לו חלק בהם, ואמנם כיון שהשראת הקדושה
לא היה יוכל להיות שם כי אם בהצטרפות כל המינים יחד שמכולם
נעשה השראת השכינה הכללית לכל דבר דבר, ואם היה החושן לבד
בלא התכלת שעל היריעות לא היה שורה עליו הקדושה ונמצא שכל אחד
ואחד מישראל היה לו חלק בכללות השראת השכינה על כל דבר ודבר,
והמתנדב התכלת לבד או נוצח של עדים היה לו חלק גם כן באבני כסף,
ובזה במנורה, וכדומה. כי הכל כאשר לכל יחדיו וידבקו להיות תמים
בשלימות לאחד. ואפשר לזה רמז נדבת המשכן שעלה לשלושה עשר
מינים לרמז על האחדות הנזכר כי שלושה עשר הוא מספר יש לזהירות
כי כל אלו המינים ניתחדו והיו לאחד וכל אחד מישראל יש לו חלק
בכולו, ולפי זה יש ביד כל אחד ואחד מישראל זכות ששים רבוא מישראל
נזכר וזכות כל הנדבות שתנדבו ונתקבצו מכולם, כי בזה המעט שנתן
יש בו התכלות כולם ונכלל בו ששים רבוא לכל. והוא השלים בחינת
ששים רבוא וזיכה את כולם להשראת השכינה יחד.

ובספה"ק קדושת יום טוב (פרשת מקץ) כתב וז"ל: "ולדעתי י"ל כי הנה כתבו
תלמידי הבעש"ט ז"ל שצריך לעלות הכל אל הקדושה, על דרך משל אם
בא לאדם איזה מחשבה זרה בתוך התפילה, צריך ליקח מחשבתו זו
ולהעלותה אל הקדושה, כגון אם בא לו מחשבת איהו אהבה רע"ל,
צריך ליקח לעצמו מזה מוסר השכל נגד אהבת הבוהר ב"ה, ולעורר לבו
ע"י לאהבה בוערת הש"י, ועיין בליקוטי אמרים מהגאון הקדוש
מלאכי זצוקללה"ה הרבה בענין זה, שלפעמים הקב"ה שולח איזה
מחשבת זרה בתוך התפילה למען הליעלותה אל תוך הקדושה, וצריך
לעשות התכלות מכל ענינים והמאורעות אל תוך הקדושה.

37 ועי' מ"ש בספה"ק בין עין (פרשת מקץ) שכ' וז"ל: "ולחבין זה, כי עיקר
השראת השכינה הוא את דכא ושפל רוח, היינו כשאדם מבין בעצמו איך
שהוא בעצמו רחוק מה' ומשוקע בגשמיות, ואין לו שום פנים להתפלל
לה' מוגדל פחיתות ערכו, ואינו יכול להתפלל כי אם בבחינת בתוך עמי
אנכי יושבת (מ"ב ד יג), היינו שיכולו עצמו בתוך כלל ישראל ויהאוב את
כל אחד ואחד מישראל.

38 כ"כ מורה"ח"ו בשער רוח הקודש (ראה בספר יורה דעה למעלה הבן איש חי, שאלה
היו).

39 כמובא בספה"ק זרע קודש (פרשת וישב) בזה"ל: יש לרמוז כשכא לבקש
אותו ית"ש בתפלה ואומר לשם יחוד כו' בשם כל ישראל, על ידי זה
תפלתו נשמעת, הגם שאינו צדיק כ"כ לילך בדרך התורה מיד, וחשבו לו
כאילו קיים, וזהו שנאמר את אחי, שכאני מדבק את עצמי עם אחינו בני
ישראל, אז על ידי זה אנכי מבקש, יכול אני להתפלל ויקבל תפילתי, הגם
שאין אני הולך ח"ו בדת התורה כראוי, וזהו שנאמר וימצאם בדת, בדת
של תורה.

וכן כתב בספה"ק מאור עינים (באשית) וז"ל: "ונודע שאין השכינה שורה
על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל שלכוונה זו נתייסד הנוסח
קודם עשיית שום מצוה או עסק התורה לומר לשם יחוד קודשא בריך
הוא וכו' בשם כל ישראל שצריך לכלול את עצמו נעסוק בתורה והפלה
או עשיית שום מצוה בכלל כל ישראל ולאו דווקא בכללות הצדיקים שהם
נקראים עץ כמו שאמר הכתוב היה בה עץ וגו' אלא צריך שיכולו את
עצמו בשם כל ישראל אפילו עם אותן שהם בארציות ומדריגה תחתונה
וזהו בכל עץ או על הארץ שלזכות לבחינת קן צפור צריך לכלול את
עצמו בכל עץ שהם הצדיקים ועל הארץ פירוש עם הארץ אותן שהם
בארציות כאמור. אפרוחים או ביצים פירוש אפרוחים נקרא אותן שיש
להם דפיין לפרוח ולהגביה את עצמן לשרשו העליון על ידי דעת שיש
להן ותיקון המדות ובצים נקראים אותן שלא יצאו לאויר העולם ושלא
תפתחו עיניהם לראות אורו של הבורא יתברך ומחשבת הפסוק כמה
מדריגות זו למטה מזו שהוא בחינת עץ וארץ ואפרוחים או ביצים שצריך
אותו שרוצה להיות בבחינת קן לכלול את עצמו עם כולן בכל המדריגות
שהוא בשם כל ישראל למעלה ועל ידי זה שכולל את עצמו עם
כל המדריגות מעלה גם אותן ומשעבדן להתורה ואז והאם רוצבת על
האפרוחים והביצים שגם עליהם יופיע אור שכינתו המנומה בשם אם.

ובספה"ק ישמח ישראל (נצבים וילך) כתב וז"ל: "העצה היעוצה להשיג
מדת אמת היא, לכלם, שיכולו ויקשר עצמו בקשר של קיימא בהכלל
ישראל שהם בני אל חי זרע אמת, וכמא"ח" (נצבים ד יג) שארית ישראל לא
יעשו עולה ולא ידברו כזב, ר"ל ע"י השארית ישראל, היא החלק יעקב
עולה ולא ידברו כזב, וזה הוא סוד ר"ה בתוך עמי אנכי יושבת (מ"ב ד יג),
שיכלל א"ע בכלל ישראל, וכמו"ש בזה"ק (ח"ב ח"ד ע"ב) בשעתא דדינא
תלי בעלמא לא יתפרש ב"נ בלחודו וכו', ועיקר עבודת ישראל שיכולו
א"ע בתוך כלל ישראל, כי במה יתגאה האדם קרוץ מחומר שלא יאות לו
בלטל עצמו בכלל ישראל, עם הגוף העכור אין להתגאות כי היום כאן
ומחר בקבר, ועם נפש היקר היא חלק אלקי ממעל, הלא אב אחד כללנו
ואל אחד בראנו, ולכא"ו"י יש לו חשיבות יקרת הנפש, ובמה יתגאה אחד

וכן על זו הדרך, תיקן האריזי⁴⁰ שיקבל כל אדם על עצמו בטרם יתפלל, לקיים את מצות העשה של 'ואהבת לרעך כמוך'⁴¹, זאת על מנת שיוכל להיכלל בלב שלם ובנפש חפצה בתוך שאר כלל ישראל.

בזה הלשון איתא מהאריזי⁴² ב'פרי עץ חיים'⁴²:

"גם צריך שאחר שישב בבה"כ, קודם שיתחיל להתפלל כלל ועיקר בתפלת שחרית, צריך שיקבל עליו מצות ואהבת

עוד כתב שם (קדושים, שנת הריב) ז"ל: "ולק" בת"כ ואהבת לרעך כמוך אר"ע זה כלל גדול בתורה בן עזאי אומר ז"ל תולדות אדם כלל גדול ממנו. כי הנה עיקר קיום תורה ומצות בכלל ישראל שע"י הכלל וזכין אל הקדושה כמ"ש ז"ל שפי' קדושים נאמרה בהקהל. **ולכן צריכין לעשות כל מצוה בשם כל ישראל למעלה מכלל ישראל.** ואמר זה כלל גדול מכלל אדריא קטן. והכלל הקטן הוא להיות כל המצוה נעשה בכלל כל הרמ"ח אברים של האדם שנק' עולם קטן, וכדאימא ערוכה בכל רמ"ח אברים היא שמורה כ"ל. וכלל הגדול הוא כלל כל ישראל. **והוספין בן עזאי זה ספר ת"א כלל גדול ממנו שהוא לא זו שצריכין לעשות תו"מ בכלל ישראל כמ"ש ואהבת לרעך כמוך. אך צריכין ל'לכלל עצמו עם כל הדורות.** וזה כלל הגדול כל הנשמות כמו שהיו כלולין באדם הראשון שכולן תלוין זה בזה. וצריכין לשמור זה הכלל לעשות כל מצוה בכלל כל ישראל ואז חל עלי' שם שמים כדכתי' אני ה'. ופי' ואהבת לרעך כמוך כי בכל עשי' יש רצון ואהבה לתקן נפשו ואז כשעושה ביות' לשמו ית' שיוכה לעשות נ"ר ברוחו וכמו כן יאהב לחבירו שבזו המצוה יתמשך קדושה לכל אחינו בני' ושיהי' להקב"ה נ"ר מכלולו ואז כח הכלל מסייע לזה.

וכן כתב ג"כ בספה"ק **תפארת שמואל** (פרשת פתח) בזה"ל: "אולי י"ל ידוע **עיקר עשיות המצות צריך להיות בשם כל ישראל, עד סוף כל הדורות, וזהו ענין המצוה לשמה, בשם כל ישראל, והוכיח לקיים מצות לשמה שרבו הרבה מאוד למעלה מחקי הטבע,** כמ"ש חז"ל (פסחים ב) בעושה לשמה נאמר כי גדול מעל שמים חסדך, וכמבואר שם בהר"ן למעלה משידוד המערכת ומחקי הטבע, ופנחס בן אלעזר בעבור שהיה עושה כל המצות בשם כל ישראל וע"ס כל הדורות וכמו שנאמר בקנאו את קנאתי בתוכ"ם שהיה בתוך הכלל ישראל והיה נטפל לעושי מצוה כאחד העם, זכה בגלל זה שהשיב את חמתו מע"ל בני ישראל לנסים למעלה מחקי הטבע, בחינת כי גדול מעל שמים חסדך, כי פנחס היה צריך ג"כ לנסים למעלה מהטבע, וכמ"ש במדרש י"ב נסים נעשה לו.

וראה מה שמואב בספה"ק **אמת ואמונה** (קאקע, עמוד טו): כתיב (שמות כ"ג) ועבדתם שם, וכל לקיים וברך את לחמן, מתחלה בלשון רבים ואח"כ בלשון יחיד **כי כל הדברים שבקדושה צריך לעשותם בכללות ישראל ובשם כל ישראל** ולכן כתיב ועבדתם, אבל בעניני הגשמיים אפילו כשואכלים שכל, הרי כל אחד אכילתו בשביל גופו ואינה לצורך גופו של חבירו. נמצא כי התורה והתפלה אפילו ביחידות הן לשם כל ישראל, אבל עניני הגשמיים אפילו כשעושים בריבים הרי הם כביחיד.

וראה מה שכתב בני **ישכרי** בספרו **דרך פקודי** (הקדמה) בזה"ל: עוד קבלתי, שכל מצוה שנמנע ממנו עשייתה, בעת אשר רואה הדמנות המצוה הזאת לחבירו יסייע לו בעשייתה הן בגופו הן בממונו, והנה כל ישראל כגוף אחד וברפרט אם נשמותיהם הם מושרש אחד, **וברפרט נשתהו מוכין בעשייתה בשם כל ישראל כגוף הנהוג לומר לשיקובה"ו בשם כל ישראל, אזי יחשב כמעט כאילו עשה בעצמו, ויש סמוכות לזה מדברי קדמיא ונבראי ואין מן הצורך להאריך.**

⁴⁰ כמבוא בספה"ק **תפארת שמואל** (יח) ז"ל: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר באספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, אולי י"ל בזה עפ"ד העבודה, כי יעקב אבינו ע"ה הורה להם הדרך ילכו בה,

בתורה ובתפלה, שעיקר ההכנה לתורת' הוא אחדות וריעות, וכמ"ש בתורה (פי' יתיה) ויחן שם ישראל, ופרש"י ז"ל, כאיש אחד ובלב אחד, **ובתפלה כתב האריזי ז"ל שקודם התפלה יקבל על עצמו מצות ואהבת לרעך כמוך, והיינו שיקבלו עצמו בהכלל ישראל,** ויתפלל בעד חבירו, כי אם לא יתפלל בצער חבירו ומרחם עליו ומתפלל בעדו, אזי מעורר רחמים מלעיל, ולזה אמרו רז"ל (שבת קל"ג) כל המרחם על הבריות, והיינו שהוא בתומכי נפשו ומתפלל בדם, מרחמין עליו מן השמים, וכמו שארז"ל (ברק ב) המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר, ר"ל שהוא צריך לישועת חבירו, הוא נענה תחלה, וזהו הענין שצריך לקבל עליו קודם התפלה מ"ע ואהבת לרעך כמוך, ועוד כי ע"י זה נעטה תפלתו כתפלת רבים שאינה נאמאת, שהרי לא על עצמו הוא מתפלל רק על חבירו ועל כל כלל ישראל, הרי דלילות בתורה ותפלה צריך אחדות וריעות וה"ש יעקב לבניו האספו יחד באגודה אחת ותזכו עי"ז להשראת השכינה ע"י התורה ותפלה, ויבזכות זה תזכו לקץ הימין, וכמ"ש (פי' ברכה) ויהי בישורין מלך בהתאספן ראשי עם יחד שבטי ישראל, ופרש"י ז"ל בהתאספן יחד באגודה אחת ושלוש בנייהם אז הוא מלכם, וכת"א עה"ז (פי' בלק) ותרעות מלך בלשון מלכהון בנייהון, ע"י חיבה וריעות שלשון ותרעות מלך היא מלשון ריעות ואהבה כפרש"י ז"ל שם, וה"ש בסה"ק השכינה הק' נקראת כנסי' שע"י כנסיות ואספות ישראל הקב"ה משרה שכנתו, וממילא קרובה ישועתו לבוא.

⁴¹ ויקרא יט' ח.

וראה ע"ז בספה"ק **ישמח ישראל** (משפטים) שכ' ז"ל: **ולכן אנו אומרים קודם כל תורה ומצוה ותפילה לשם יחוד קוב"ה וש' בשם כל ישראל, היינו שאנו כוללים א"ע בכלל ישראל ובה נעשה המצוה בשלימות,** וכמבואר בסה"ק דע"י קבלת אהבת רעים באמת קודם התפילה ניצול מחשבות רעות ופסולות המפגלים התפילה חלילה, וכפירוש הר"ע ספורנו (התלים ק"ט, קכ"ב) ערב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים, היינו ערב מלשון תערובת שתערב אותי ותחברני לטובים ובהו כל יעשקוני זדים, עיי"ש, ושפתים יושק.

עוד כתב בספה"ק **שומר אמונים** (מספר מנבט אמונה פרק ד) ז"ל: וידוע מפי סופרים וספרים שצריך כל בר ישראל לפני כל דבר לקבל על עצמו אהבת ישראל, וכמו שתיקנו בחורר בעמו ישראל באהבה קודם קבלת היחוד שמע ישראל, וכן בתפילת ערבית אוהב עמו ישראל, **כי אי אפשר לזכות לשום דבר ולחיד שם יחוד בלתי אהבת והתחברות בכללות ישראל הקדושים עמא קדישא,** דחביבתייהו לא פקע מן קדם רבון עמלין בכל אתר ואתר לעד ולעולמי עולמים, ולכן צריך מקודם להקניט עם כללות ישראל ועם כל הצדיקים כמבואר בפנים בעורת ה', וכבר נהגו ישראל עם הקודש להתקשר לכל מצוה ולמני כל תורה ותפלה בכללות ישראל באמירת לשם יחוד וכי בשם כל ישראל, ואם זוכה בתמידית להתקשר בקדושת ישראל, אז יש למעשיו ועבודתו עליה, כי בכללות ישראל אין שום גנב ח"ו, כידוע מספרים הקדושים, ואם ככה יתנהג ירחמו עליו מן השמים להשפיע בו מדעת הקדוש והטהור.

⁴² שער עולם העשיה, פרק א.

לרעך כמוך, ויכוין לאהוב כל איש ישראל כנפשו, כי על ידי זה תעלה תפלתו כלולה מכל ישראל, ותוכל לעלות ולעשות פרי יציליה".

ברינו הבעש"ט זיע"א, בתוך זה אשר בא להאיר כבר כאן בעת הגלות את אור הגאולה, הוא זה שמלמד אותנו, כי למרות שאת מעלת הדיבקות ניתן להשיג רק באמצעות ההתבודדות והפרישות, וכמובא בצוואת הריב"ש⁴⁵ מ"מ כבר כעת בחשכת הגלות, עת יינטו צללי ערב ופנה יום, עלינו

לחיות ולהאיר יותר וצאלנו את אור התיקון, את אור הגאולה, את עבודת ה'התכללות', וחלילה לא לפרוש מהעולם, לא להתנתק מבני-האדם, לא לברוח ולהתחמק, אלא אדרבא, עלינו להישאר כפי שאנחנו, היכן שאנחנו, ומה שאנחנו - "בתוך עמי אנכי יושבת"⁴⁴, וכך להאיר את סביבתנו, להקרין ולמלאות באור אלוהי את כל מה שרק מתרחש, לראות בכל אדם שאנו פוגשים השתקפות של נדבך נוסף הקיים בנו, ולהשלים ולהעלות חלק נוסף זה, וכפי שהאריך הרה"ק בעל ה'באר מים חיים' מטשערנאביטש זי"ע⁴⁵.

⁴³ וזה לשונו ש"ד (דף ט"א): "מפני מה יזכה לדיבקות, מחמת התבודדות מבני אדם".

⁴⁴ מלכים ב, ד יג.

⁴⁵ וזה לשון קדשו (פרשת בת, פ"ו): אכן נראה כי הנה שני סוגי אנשים נמצאים בצדיקים החולכים לפני ה', האחד הוא הצדיק אשר עובד בצדקו תמיד יום וילילה לא יחשה מקול תורה ותפילה ודיבקות ה', והוא הצנע לכת עם ה' אלהיו כלומר שישב לו בבית מדרשו סגור ומסוגר לא יראה כלל החוצה, כי אם עובד ומשתדל עם בעבודת בוראו כאשר יוכל שאת בתורה ועבודה ומעשים הטובים, ולא יתפוזר להתראות החוצה לסבב בעיר בשוקים וברחובות, כי ירא מאוד את פני ה' וירא לנפשו פן יראה בעיניו, ולבבו יבין איהו תורה ותחמה האסורה. ונודע אומרים ז"ל (השלמי ברכת פרק א' הלכה ה'). עינא וליבא תרי סרסורי דעביהו וכאשר ביקש דוד המלך ע"ה מבוראו (תהלים קי"ט, פ"ד) ה' טי אל עדותי וגו' העבר עיני מראות שאו וגו'. כי שתי אלה הם עקרם ושרשים לכל התאוות והחמדות, ואינו רוצה להביא עצמו לדין כסיון כי אולי חלילה וחלילה לא יוכל לעמוד כל כך. ואם מידי מעשה יצא, אפשר מידי הרהור לא יצא ומה לו לצרה הזאת, מוטב לו לישב בביתו שקט ושאנן ולא יראה לפניו כי אם מחפצי ה' ומצותיו כמו ספרי תורה, שאר ספרים תפילין ציצית וכדומה, וירחיק עצמו הרבה מבני אדם ולא יתפוזר בשיבתן פן ח"ו יהיה נגד אחריהם לעשות אחד מיני אלקי ממה שהמה עושים, ובזה הוא, הנה הם יסודותיו ויבלבלוהו ממשחבתו הקדושה החפצה להיות דבוק בה' שלא ינוח אף על רגע אחד, ועל כן הוא מתבודד הרבה בינו לבין קונו ומיחד ומקשר ומדבק כל כוחי מורשי לבבו בכל מאמצי כוחו לה' אל המיוחד. וכל לבבו ומשחבתו דיבורו ומעשיו וכל תנועותיו כולם יהיה ביחוד לה' באמת ובתמים בלי שום מחשבת פסול חלילה.

ואם אמנם צדיק הזה הוא טוב לשמים בכל כח נפשו ומאודו, אבל לא טוב הוא לכריתיו כיון שאינו מקשר ומדבק עצמו לשום פן אדם החולך בשוק וטורד לו היום בפרנסתו ומזונו על המחיה ועל הכלכלה, וטוב היה לקרבו ללמדו דרך ה' ואת המעשה אשר יעשה לפי ערכו, להכניס לבבו שגם בעת הלכו בחצות לבל וישכח שם שמים ממנו מכל וכל, ויעלה על ורכונו בכל עת, יראתו ופחדו יתברך ויזכור תמיד בכל עת ובכל שעה ובכל רגע כי ה' הוא הנותן לו כח לעשות חיל ולולא עזרתו יתברך לא היה מרויח דבר סקן וגדול. ונמצא אם כן הוא מה לו ח"ו הנותן לפעמים ממנו שאינו נקי כל כך מאיסורא, כמו בעיני המדידה והמשקל וזירת דיבורו והשגת גבול וכדומה בענינים האלה, אשר הם מעומקים מני ים וכמאמר חז"ל (בבא בתרא קס"ה) רובן בגול וכו', אם הכל מתא אלהים הוא ולא יהיה אף יקר פרוטה אחת יותר מכאשר נגוד עליו שישתכר ביום זה בשום אופן.

ואם לא ישתדלנה באיסור, ודאי ודאי שהיה מזדמן לו זאת בהיתר נגור, כי כיון שנגוד עליו כבר שירויה כזה ביום הלוא לא ימלט בשום אופן שלא להיות לו זה, וזה אשר מיהר ודחק את השעה לעשות להרויח זאת באיסור, הנה פנה אכל תאנה שלא בזמנה ואינו אלא שוטה נגור, פתי יותר מכל הפתאים שבעולם כי למה לו זאת הלא עד שיאכלנה באיסור יאכלנה בהיתר ואילו המתין שעה או רגע אחת היה מגיע לו זאת בהיתר נגור מאת הבורא יתעלה. וגם יצמיח מזה אם יאמין באמת שהכל מאת אלהים הוא, ומה שנגוד עליו שישתכר ביום זה לא ימלט מהיות לו זה אפילו אם היה מתחבא בחדרי חדרים, היה זאת רודפת אחריו ומשיגה על די סיבות שונות המתגלגלות ובאות מסיבת כל הסיבות וכמו שאנו רואין בחוש אשר דבר המוכן לאדם זה ממילא יבוא אליו לביתו על ידי גלגולים שונים אשר לא יבוא כלל בשכל האדם וכמאמר החכם (בספר מכתב הפנינים שער האמונה) אילו היה אחד ברוח מטורפו כאשר ברוח מן המות היה טורפו רודף אחריו יותר ממנו ולמחר להשיגו יותר וכו'. ונמצא למה יהיה זה גיע לדיק בכל כוחו ובכל היום כולו מעת האיר פני המורד עד איושן לילה ואפילה, הלא גם במעט מהיום אשר ישתדל לצורך פרנסת מזונו, ודאי דאי ישתכר וירויה כאשר בכל היום כולו.

הלא תראה על פי רוב עיקר הרויח בשעה אחת מהיום בבוקר או לפנות ערב או באמצע היום ושאר היום עוסק בשיחה בטילה וליצנות ושאר דיבורים האסורים מחניפות ושקרים וכזבים ולשון הרע וכדומה, ולמה לא יקבע עצמו לשיעורין דאורייתא לחלק את היום לחצאין לעשותו חציו לה' וחציו לכס על כל פנים, כי אף יהיה שולחנו מלא ושולחן רבו ריקם ח"ו, ועל כל פנים צריך להשוות חלק עבודה לה' אלהיו עם עבודת עצמו, באמת להקצות את חצי היום לה' על כל פנים כאשר יוכל שלישי היום או פחות יקבע שיעורו ללימוד התורה בקביעות בכל יום תמיד, ושאר כל היום יהיה עוסק במלאכתו ויו עוד היום גדול לעמוד בחוץ להשתכר על מזונו.

וידוע אומרים ז"ל (ברכות לה"ב) ראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן ארעית זה וזה נתקיים בידן. וכמה וכמה דברים יכוצא בהם שצריך איש ההמוני ההולך בשוק ליעד אותו ולהזהר בהן, וכמה איסורין דאורייתא נמצאים בשוק אשר לא יתנו לב אליהן כלל כמו לא תקום ולא תטור (ויקרא י"ט, י"ח), לא תשא את אחיך בלבבך (שם שם י"ד), לא תתאוה, לא תחמדו (דברים ה', י"ח), לא יגוש (שם שם י"ב), וכדומה רבים, וכמו כן במצות עשה פריקה, טעינה, אם כסף תלוה, ממילת חסדים בגופו וכדומה, וכל זה הנה באיש הממוני קשה לו להיות עולה זאת מעצמו על לבו אם לא על ידי הצדיק המקרבו, עליו מוטל הדבר להזכירו ולהזיירו בכל אלה.

וכך הביא בספר הקדוש 'תולדות יעקב יוסף'⁴⁶ בשם רבו הבעל שם טוב זיע"א, את מה שנתגלה לו על ידי שאלת חלום⁴⁷:

"שמעתי בשם מורי פירוש הש"ס"⁴⁸ דהני בדי דהוי בני עלמא דאתי, ועל פי שאלה נאמרה לו, דהענין דהני

תרי בדחי היה כל עסקם להתחבר עם כל איש ואיש, ולייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ככל פרטי מעשה איש, הן בביתו של כל איש ואיש, או בעסקיו, ובכלל ובפרט, זולת מי שהיה לו צער חס ושולום לא היו יכולים לייחד יחודו להתחבר עמו. לכך הוי מבדחי ליה בדברים, עד ששמח, ונתחברו עמו, לדבוק אתו עמו בו יתברך שמו וכו', והוא כלל גדול והבן, ודברי פי חכם חן":

שח"ו הם ירידותו מטה כי יצא מכל בחינת חמדת העולם.

וכזה שמעתי בשם הרב איש אלקים בוציאנא דנורא רבה ויקרא שם קדשו מהר"ר דוב בער מגיד משרים דק"ק מעזריטש שאמר על משנת חז"ל (שבת פ"ו ע"ב) הבנים יוצאים בקשרים ובני מלכים בזוגים וכל אדם אלא שדיברו חכמים בהוה. פירוש אלו אשר נקראו בני לקודשא בריך הוא ושכינתיה והם אשר שכו מחפצי עצמם מכל וכל והתקשרו והתדבקו עצמם בקשר אמיץ וחזק שלא להתאות לשום דבר בעולם כי אם כבדא דאשתדל בהון בתר אבוי ואמיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה וכו' מה דהוי ליה הוה חשיב לון לאין למעבד בהון דעותא דאבא ואמא וכו' כמו שכתב בזה"ק (תפא רפ"א), הנה הם יוצאים בקשרים שמות להם לצאת לשוק ולעמוד החוצה כיון שהם קשורים ומקושרים בקשר אמיץ וחזק בה' אלהים מותר להם לראות בכל הדברים ולדבר בכל הדברים שבעולם כי לא יפסקוהו ולא יסרדותו מדביקותו האמינית, אדרבה הוא יעלה כל הדברים שבעולם למעלה למעלה. אבל ובני מלכים מי שהוא מסטרא דמלכותא תתאה באופן שאינו מקושר כל כך, הם מוכרחים לצאת בזוגים כלומר כגו המקשקש בקול תורה וקול תפילה וחלילה להם להפסיק מדביקות תורה ותפילה אף רגע אחד. וסוים המשנה וכל אדם כלומר כל אדם הוא בדרגה זו ודרגת בני מלכים, אלא שדיברו חכמים בהוה, כמו שהם היו, ודיברו לפי בחינתם הגדולה והם היו יכולים לראות ולדבר בכל הדברים ולהעלות הכל למרום שבתן, וכאשר מצינו כמה פעמים בגמרא שדיברו מפשוטי הויות העולם וכולם הם סודי סודות רזין עילאין ויקירין כי העלו כל בחינת הדיבורים ההם למקור שורשם אשר נלקחו משם.

וראה עוד מש"כ בספה"ק דברי יחזקאל (במות) בענין זה: רבי אומר איהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהוא תפארת וכו' (ב"א). ויש לדיקדק מהו הלשון שיבור לו וכו' ולמה לא תאמר שיתנהג בו אך בדבאמת ח"ו להתנהג שיהיה תפארת לו מן האדם אעפ"י שאינו רשאי לעשות כן אדרבה כשרואה עפי"י ש"ע והפוסקים שצריך לעשות כן חלילה להשיג על ב"א רק התנא משמעינו שבתחלת הבחירה כלנוס בעבדות הש"י יוכל להיות שיתבודד ואל יתערב עם ב"א ובאמת כוונתו לש"ש ולזה משמעונו התנא שאין זה דרך נכון לעבדות ד' רק הדרך הנכון שיתערב עם ב"א ועי"ז יכניסם תחת כנפי השכינה אבל צריך לעשות כל דבריו עפי"י הש"ע והפוסקים אף פעמים התמונים אין נראה להם שישעו כן לפי דעתם חלילה להשיגו עליהם כל רק יעשה מעשיו עפי"י התהו"ק.

⁴⁶ תולדות יעקב יוסף דף ע"ב ע"א, בן פורת יוסף דף פ"א ע"ג.

⁴⁷ ראה במקור מים חיים' בראשית הערה לה.

⁴⁸ דעתנית כ"ב א.

ולא בבני אדם לבד שייך קרבת הצדיק מה שטובה גדולה הוא לבני אדם שהצדיקים יקרבו אותם, גם בכל הדברים וכל החפצים שבעולם מזהב וכסף ומלבושים ומאכלים ומשקים מבהמה ורמש ועוף ודג וצומח ומתכות ואבנים טובות ומרגליות כולם יתאוו ויחמדו ויחפצו וישתוקקו לקשר ולדבק עצמן אל הצדיק בכדי שעל ידו יתעלה ויתקרב הניצוץ הקדוש שבתוכם אל צור העולמים ברוך הוא מקור מחצבתו אשר בשמי השמים וזה תקות כל המקווים ותכלית כל המאורות והשמחות לקשר ולדבק עצמו בכלות נפשו וחיותו למלך חי העולמים ברוך הוא וברוך שמו הנעלם והנשגב. וזה הוא אשר נקרא לא טוב לבריות כיון שהוא אדם בפני עצמו סגור ומסוגר ואינו מקרב ומדבק אלו שום בריה מבריות יוצר בראשית ברוך הוא. מה טובה מצמיח מזה לבריותיו ברוך הוא ועל כן הוא טוב לשמים לבד. אבל באמת הנה הוא בדאי מקיים כל מצוות שבין אדם לחבירו בלא תעשה ועשה ומאכלים ומשקם וגומל חסדים, ואף אינו מקרב עצמו להם ללמדם דרך ה', וזה הוא כי עדיין לא בטוח בעצמו שלא ירד מעט אחר התקרבותו לדברי העולם ופן חלילה! יפנה לבטב מעט לתור מאחרי ה' להתאות לדבר אשר לא תעשינה ויחטא ואשם לאחת מאלה.

אבל הטוב השני הוא, אדם אשר בטוח בעצמו ויצא מבחינת טבע העולם הזה מכל וכל ולא יתאו למחמדיו ולא ישתוקק למטעמותיו ולא יתענג בתענוגיו כי כולם המה אצלו דברי רוח הבל ותהו וכביניה שאמרו רז"ל (בבא בתרא י"ז) שלושה לא שלט בהם יצר הרע וכו' כי שברו והכניעו וכתתו כל כוחי מורשי תאוות לבבם וגופם במסירת נפשם לה' תמיד בשכיבת כל כוחי הגוף, והגוף אצלם ככחינת הנשמה כי הפכו אותו לרוחניות ממש כאשר הארכנו בכבינה זו בחיבורו סידורו של שבת (שורש ר ע"ב ג). הנה הוא מותר לצאת לטוב שבשוקים וברחובות, ועל כל פינה יארוב אולי יקרה לו דבר מדברי העולם מאדם ובהמה וכל הדברים שבעולם לקרב אותם חיי העולמים הקור שורשם ומחצבתם. והוא לא יירא ולא יפחד משום דבר, וכל בני העולם לא יסרדותו וכל הדברים והפצים לא יפסקוהו מהתקשרות מחשבתו למעלה למעלה כי הנה קשור בקשר אמיץ וחזק כל ימוט עולם ועד, ולא מבטיח באדם אשר על הארץ שיקרבו כאשר יוכל בלב וכל ללמדו דרכי עבודת שמו יתברך ואת המעשה אשר יעשה, אמנם גם כל חפצי העולם יקרב עצמו אליהם לראות באיזה אופן יעלם למעלה ואינו מתירא מהם בשום פנים שלא יתאוה להם כי כשיראה כל דברים שבעולם לא יביט כי אם לא כח אור ה' הנשפע בדבר ההוא ולא יביט אל חומרו כי הוא נבזה ומתועב ומשוקץ בעיניו בתכלית הביזיון, ולא יחפץ כי אם לקרב הניצוץ הקדוש השורה שם, למקור שורשו. והוא הנקרא טוב לבריות, דקדוק לומר לבריות, ולא טוב לבני אדם. כי לא לאדם לבד טוב הוא כי אם לבריית שבעולם מקטן ועד גדול כי מקרב אותם למלך עולמים ברוך הוא וברוך שמו כי בטוח בעצמו שהוא יעלם למעלה ולא

טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ירך⁴⁹
כאשר האדם עומד על פנימיותם של שני מיני העבודות הנזכרים - 'התבודדות' ו'התכללות' - הוא מבין כי אין בהם כלל סתירה, וכי הם אינם תרתי דסתי - דבר והיפוכו, אלא אפשר לקיים את שניהם כאחד.⁵⁰
וכך פירש הגה"ק מציעשינוב ז"ע⁵¹ את הנאמר בפיוט 'האדרת והאמונה'⁵²: 'הועד והותיקות לחי עולמים', ועד 'מורה על התאספות והתועדות, ואילו 'ותיקות' מורה על התבודדות וסגירות' כמו 'ותיק' שלא ידוע מה שבתוכו⁵³, ועל שניהם אנו אומרים

"לחי עולמים" - ששני הדרכים טובים ומועילים, מחמת שבאמצעות שניהם מתקשר האדם בבורא יתברך, שהוא 'חי עולמים'.

וכך מובא בספר הקדוש 'דגל מחנה אפרים'⁵⁴ על הפסוק הראשון בתחילת פרשתנו⁵⁵ כי מצד אחד צריך האדם להתבודד ולהשליך מעליו את כל האנשים - "שלא לך אנשים", ומאידך צריך האדם להיכלל עם כל הנבראים על מנת להעלותם לשורשם כך שעל ידי זה תתקן השכינה המכונה גם 'ארץ כנען' - "ויתרו את ארץ כנען".

אומר תיקו. ולשון תיקו הוא מלשון תיק. כי כמו שהתיק שבו הספר אינו נודע מה שבתוכו, כך פשיטות האנביא אינו נודע, וכן פירש הערוך.

⁵⁴ כך איתא בספר"ק דגל מחנה אפרים (פרשת שלח דף ע"ד) בזה"ל: עוד ירמוז כי האדם הרוצה לעבוד ה' באמת צריך שיהיה לו ב' בחינות א' יחוד המעשה דהיינו בארץ רחוק לו הוא לבדו בעולם וכן הקב"ה מגלה אליו בלי לבושים וכמו שאמר הרב ר' נחמן הארדינקער ז"ל (שמות ל"ד, ג) ואיש לא יעלה עמך כשירצה לעבוד את ה' אזי יהיה רק לבד ולא יעלה עמו איש כנ"ל, ועל פי זה הבנת הפסוק (ויקרא ט"ו, י"ד) וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש והבן, ויש עוד בחינה אחרת לעובד ה' שצריך לכלול עצמו עם כל הנבראים משלשול קטן עד ראם אשר בלבנון וכמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קמ"א) הללו את ה' מן השמים וגו' הללו את ה' מן הארץ וגו' וכן צריך לחבר עצמו עם כל הנשמות כידוע מא"ז זל"ה ולכלול עצמו עמהם והם עמו כמו שאמר ז"ל כי בכל אות ואות יש עולמות ונשמות וכו' והוא שמרמז הפסוק שתי הבחינות אלו שצריכים להיות בעובד ה', וזה שלא לך אנשים תרגום של והפשיט וישלח, וזהו יש לומר שתפשיט ותסיר ממך כל האנושיות ויתרו את ארץ כנען היינו שלא אנשים על פי שאתמתי במקום אחר (פנהרדן ע"א) קירוב לצדיקים נאה להם ונאה לעולם כי לפי רבוי האנשים העובדים את ה' יותר מתגלה אליהם אור השכינה כביכול כמו שכתוב (שמות כ, כ"ד) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך ותרגומו בכל אתר דתשי שכינתיה וכו' כי ידוע מאמר חז"ל (פסחים ה') צדיקים דומים לפני השכינה כנר לפני האבוקה וממילא לפי רבוי הנרות יתרבה אור האבוקה שהיא השכינה כביכול ועיין במקום אחר וזהו ויתרו את ארץ כנען שהוא צורך השכינה ולזה צריך לכלול עצמו עם כל האנשים ועם כל הנבראים והכל עלולת לשורשן לחיטון השכינה כביכול, איש אחד וגו' בזה מרמז על הבחינה הב' שהיא רק איש ובה יעורר כי יהיה ה' ברוך הוא גם כן במדה זו איש אחד דהיינו ה' אחד בלי לבושים וזהו הכלל שני פעמים איש אחד, למטה אבותיו תשלחו פירוש על ידי זה תרים הכל ותטה אותם לבחינת מוחין שהם בחינת אבות והבן, ויש בזה הנתעוררות להבין בבחינת התפשטות הגשמיית בשעת תפלה וה' יהיה עמנו להיות אנתנו וצאצאנו מן העובדים ה' באתם.

⁵⁵ "שלא לך אנשים ויתרו את ארץ כנען" (מפדבר ג' ב).

⁴⁹ קהלת ז יח.

⁵⁰ וכמש"כ בספר"ק ייטב לב (פרשת מטות) וז"ל: ויותר מזה שמעתי מפני דודי הגאון הק' מו"ה אריה ליב זלה"ה מווישניאז לפרש הפסוק (לעיל ה, טו) ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה וגו' ושרת את אחיו וגו' לשמור משמרת ועבודה ולא יעבוד, שהוא לכאורה כפל לשון. אבל הענין, כי יעקב עבודת הלוים בשירים ובזמרים בקול וכנור ונבל היה למען לעורר לבבות ישראל לתשובה בבואם להקריב את קרבנותיהם טהרות ואשמות וכדומה (ראשית חכמה שער האהבה פ"ח אות ט), ומבן חמישים שנה נפסל בקול, עיני רמב"ן (לעיל ת סה), ולא היה יכול עוד לעשות עבודתו בקול, עם כל זה עמד על משמרתו עם אחיו הלוים לעורר הלבבות לתשובה. והענין, כי אז בינה יתירה נודעת להם, שהם היו מתבודדים בינם לבין קונם איש על עבודתו לשמור ממים לבו ושיחו לפני ה', ובאו בקושרות עם כללות לבני ישראל האחוזים זה בזה, ובכן היו מעוררים הלבבות לפשפש במעשיהם, איש על מקומו יחפשו דרכיו ויחקרו וישבו אל ה', על דרך שכתוב (מלכים א יז, יח) באת אלי להזכיר (את עצמי) את עוני, כי מעת בואך אני מזכיר את עוני לשוב עליהם. וזהו שאמר הכתוב (לעיל י"ב כג) ועבד הלו' הוא (לעצמו) את עבודת וגו', (על ידי זה) והם (תנעם) ישאו עונם. וזה שנאמר ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד כפועל ממש, ועם כל זה ושרת את אחיו וגו', עם אחיו, לשמור משמרת לעורר הלבבות, הגם ועבודה לא יעבוד כפועל, ע"כ דבריו הנחמדים.

⁵¹ ראה בספר"ק דברי יחזקאל (מבן המחבר הגה"ק מציעשינוב דל): הועד והותיקות לחי עולמים דהנה יש בני אדם אשר מחמירים על עצצם כמחה מיני פרישות וחומרות וכשהם מתועדים בין אנשים א"א להם להתנהג באלו הפרישות ואעפ"כ אינם מונעים בשביל זה התאספות וכונתם בזה לעשות י"ד לח"ע כנאמר ברוב עם הדרת מלך ויש ב"א אשר מונעים א"ע ממועד ממתח י' אינם יכולים להתנהג כפרישות והותיקות כמו בהתבודדות וכונתם ג"כ בזה לעשות י"ד לח"ע וע"ז נאמר ששני הדרכים טובים כיון שכונתם לחי עולמים.

⁵² פיוט זה מיוחס לרבי משולם בן קלונימוס, והוא שיר המלאים, כמובא בספר רקמה ויקח, בפירושו על סידור התפלה על ב' ב' ש' שאמר, עמ' טו.

⁵³ ע"ד מש"כ הש"ח הקדוש (תורה שעל פת ג' ב' כלל לשונות סומות, חלד) וז"ל: בכל דוכתא בתלמוד שהתשובה אינה נודעת לפשוט ממנה האנביא